

Голас Радзімы

№ 16 20 красавіка 1995 г. Выдаецца з 1955 г.
(2418) Цана 100 рублёў.

Бясспайна сышоў у гісторыю першы Вярхоўны Савет суверэннай Беларусі. Прыняўшы пад націскам Прэзідэнта пастанову аб рэферэндуме, ён паказаў усяму свету адсутнасць волі і мудрасці. А потым свет здрыгануўся ад навін з Мінска: 19 дэпутатаў ад апазіцыі, якія аб'явілі галадоўку ў знак пратэсту супраць рэферэндуму, у ноч на 12 сакавіка былі добра пабіты ўзброенымі "амонаўцамі" і вывезены

сілком з залы пасяджэнняў Вярхоўнага Савета. Па афіцыйнай версіі, з-за нібыта падкладзенай у зале міны.

Ці на гэтым скончыцца беларускі спектакль абсурду!..

НА ЗДЫМКУ: галадаючыя дэпутаты ад апазіцыі ў зале пасяджэнняў Вярхоўнага Савета Беларусі.

Фота Сяргея ГРЫЦА.

ЛІСТ У РЭДАКЦЫЮ

БЕЛАРУСЫ ЛАТВІІ ЗАНЕПАКОЕНЫ

Сённяшнія непаважныя адносінны да Закона аб дзяржаўнай мове ў розных установах Беларусі і асабліва ў сістэме адукацыі ўсё больш турбуюць беларусаў Латвіі, адкрытыя напады на беларускую мову, беспадстаўныя сцвярджэнні, быццам беларуская мова — бедная мова і на ёй нельга выказаць нешта ўзвышанае, што ў свеце ёсць толькі дзве вялікія мовы — расейская і ангельская. Усё гэта абражае, прыніжае нашу родную беларускую мову і мільёны беларусаў, што жывуць на Радзіме і за яе межамі, у тым ліку ў Латвіі. Асабліва нас устрывожыла вестка аб правядзенні ў Беларусі рэферэндуму, мэта якога — наданне расейскай мове статусу дзяржаўнай і перагляду старажытных дзяржаўных сімвалаў Беларусі.

Беларусы на тэрыторыі сённяшняй Латвіі жывуць з даўніх часоў, тут складалася іх самабытная культура і традыцыі, захавалася беларуская мова. У 20-я гады ў Латвіі існавала больш п'ятдзесці беларускіх школаў, беларускія гімназіі, тэатр, друк, якія ў пазнейшыя часы са зменай палітычнага становішча былі ліквідаваны. У апошнія гады асветна-культурнае жыццё беларусаў Латвіі пачало адраджацца. На гэта станоўча паўплывала і адраджэнне нацыянальнай незалежнасці самой Беларусі, прыняцце закона аб дзяржаўнасці бе-

ларускай мовы. У 1989 годзе была адкрыта беларуская мастацкая студыя "Вясёлка", пачала працаваць беларуская праграма на Латвійскім радыё, у 1993 годзе адкрыта Рьжская беларуская нядзельная школа, выйшаў першы беларускі часопіс "Світанак" і газета "Прамень", а ў гэтым навучальным годзе быў адкрыты І клас беларускай школы ў Рызе. Аднак маючы адбыцца рэферэндум ставіць пад пагрозу ўсё гэта і ўвогуле адраджэнне і развіццё беларускай культуры ў Латвіі, бо сённяшнія дзеянні ў Беларусі адбываюцца і на адносіннах да беларускай дыяспары. Каля ста тысяч беларусаў Латвіі адчуваюць на сабе адсутнасць дзяржаўных пагадненняў паміж Рэспублікай Беларусь і Латвіяй аб пенсіянерах, аб гандлі, аб культурным супрацоўніцтве і аб адукацыі беларусаў Латвіі на роднай мове.

Мы разумеем тых беларусаў, у якіх выхавана найбольш любоў да расейскай мовы і якім цяжка прызвычацца да беларускай мовы. Але хацелася б, каб і яны зразумелі, што няма ў свеце такога народа, які адмовіўся б ад сваёй мовы. Кожны народ, будуючы сваю дзяржаву, карыстаецца старажытнай мовай гэтай зямлі, а не ўводзіць чужую мову. Няма моў вялікіх і малых, як моў бедных ці багатых. Для кожнага народа, нацыі свая мова ёсць і найвялікшая, і найбагацейшая, і найпрыгажэйшая, бо

гэта родная мова, як і маці. Няхай беларуская мова ідзе з садкоў, з школаў і вышэйшых навучальных устаноў. Прайдучы гады, і Беларусь гэтага пакалення ўжо заговорыць на роднай мове, і не будзе праблем з беларускай мовай, і стане тады Беларусь сапраўднай беларускай дзяржавай. Але будзе ж вялікі сорам усім нам перад іншымі народамі свету, калі па прычыне рэферэндуму народ наш страціць родную мову і адрачыцца ад ужо прынятых у Канстытуцыі гістарычных сімвалаў Беларусі. Таму мы спадзяёмся на вас, нашы суайчыннікі, мы верым, што вы захаваете незалежнасць Беларусі і нашу родную беларускую мову, бо няма мовы — няма і народа.

Ад імя агульнага сходу:

ад Латвійскага таварыства беларускай культуры "Світанак": старшыня Мікола ЯРЧАК, старшыня рады Сяргук КУЗНЯЦОЎ; ад Таварыства беларускай мовы "Прамень": старшыня Алесь КАРПОВІЧ, намеснік старшыні Ала МАКАРЭВІЧ; ад Рьжскай беларускай школы і аб'яднання мастакоў-беларусаў Балтыі "Маю гонар": старшыня Вячка ЦЕЛІШ; ад Таварыства беларускай культуры "Уздым": старшыня Мікола ПАУЛОВІЧ, намеснік старшыні Станіслаў ВАЛОДЗЬКА; кіраўнік ансамбля "Надзея" Зоя КАЛЬВІШ; рэдактар газеты "Прамень" Лявон ШАКАВЕЦ.

"ЛЮДЯМ

К ДОБРОМУ НАУЧЕНИЮ" ПОДУМКИ І ФАКТЫ З ВЫСТАВЫ "БЕЛАРУСКАЯ КНИГА-94"

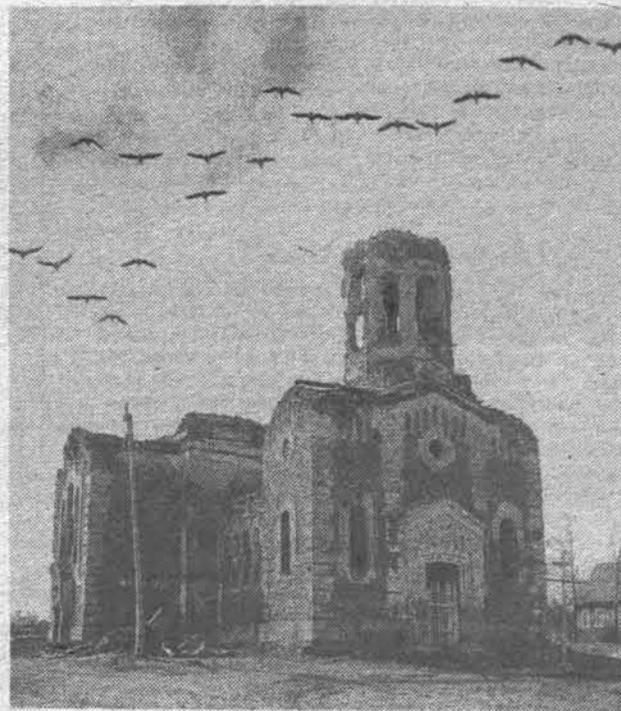
Чарговая выніковая кніжная выстава, арганізаваная Міністэрствам культуры і друку, адбылася ў сталіцы 23—30 сакавіка. Мерапрыемствы, якія адбыліся ў дні яе правядзення (прэс-канферэнцыя, прэзентацыя кніг, дні выдавецтваў), засведчылі: нягледзячы на скрутныя ўмовы, беларускае кнігавыданне жыве, з'яўляюцца на свет новыя і новыя творы, а значыць яшчэ адна крыніца духоўнага сілкавання народа не перасыхае.

Дзяржава па меры магчымасці стараецца дапамагчы кнігавыдаўцам. Летась датацыі склапілі на дзіцячую літаратуру — 75 працэнтаў, на дарослую — да 50 працэнтаў затрат. Але адбываюцца дзіўныя рэчы: з адной кішэні дзяржава кляпатліва выдзяляе грошы, а потым пры дапамозе падатковых службаў забірае 51 працэнт (!) ад тых жа самых датацый і кладзе сабе ў другую кішэню. Тым не менш з усіх амонаў можна пачуць пра тых міфічных 75 ці 50 адсоткаў, якія выдзяляюцца з бюджэту на гэтак патрэбную паспалітаму людду справу. Падобную датацыю кляпатлівай успамогай язык не паварочваецца назваць. І не-

здарма на прэс-канферэнцыі з вуснаў дырэктара выдавецтва "Полымя" спадара Івановіча прагучала красамоўная выснова, што не дзяржава дае выдвецтва, а хутчэй наадварот.

Якія ж вынікі кнігавыдавччай дзейнасці на Беларусі? Прыкладзём канкрэтныя лічбы. Дзяржаўнымі выдавецтвамі ў 1994 годзе выпушчана ў свет 835 кніг і брашур агульным накладам 23 мільёны асобнікаў. Актывізаваліся недзяржаўныя выдаючыя арганізацыі і фірмы, якіх зарэгістравана ў нашай краіне ўжо больш за 1 000. Яны ажыццявілі выпуск 1 043 кніг накладам 50,5 мільёна асобнікаў. Літаратура якога гатунку ў асноўным склапае гэтыя мільёны, мы можам пераканацца, глядзячы на незлічоныя вулічныя латкі: бясконца чарада замежных дэтэктываў, у назвах якіх абавязкова фігуруюць словы забойства, жах, смерць і г.д. (Праўда, у параўнанні з 1993 годам, накладны кніг на падобную тэматыку значна зменшыліся: нават па рынковых мерках гэткай літаратуры з'яўляецца на свет зашмат).

[Заканчэнне на 6-й стар.]

Рэшткі гэтага праваслаўнага храма (на здымку), помніка архітэктуры сярэдзіны XIX стагоддзя, знаходзяцца ў вёсцы Зембін каля Барысава. Усім сваім скалечаным цэлам, праваламі пустых вокнаў просіць ён паратунку, спадзяецца на здаровае сэнс і міласэрнасць у чалавечых душах. Каб здолелі людзі аднавіць свае святыні, можа і вярнулася б да іх ішчасце і Боская ласка.

Фота Яўгена ПЯСЕЦКАГА.

ПАДЗЕІ ЛЮДЗІ ФАКТЫ

ПАДЗЕІ ЛЮДЗІ ФАКТЫ

ПАДЗЕІ ЛЮДЗІ ФАКТЫ

НА РАЗВІТАННЕ

АПОШНІ ДЗЕНЬ ПАРЛАМЕНТА

13 красавіка 1995 года беларускі парламент завяршыў сваю работу. Адгукнуўшыся на дамаганні Прэзідэнта, Вярхоўны Савет ратыфікаваў Дагавор аб дружбе і супрацоўніцтве Беларусі з Расіяй. За гэта рашэнне прагаласавалі 197 дэпутатаў. Аднадушныя былі парламентарыі і пры разглядзе Пагаднення аб партнёрстве і супрацоўніцтве з еўрапейскім супольствам.

У парламенце ўжо ведалі, што 19 дэпутатаў у сеараду вечарам спынілі галадоўку. І хоць яны не з’явіліся больш у Авальнай зале, стала вядома, што Зянон Пазняк абгрунтаваў рашэнне тым, што ў будынку Вярхоўнага Савета, дзе збіраліся прадоўжыць галадоўку парламентарыі, ім забаранілі быць разам і не выключалася магчымасць паўтарэння насільнага выдварэння. Акрамя таго, паводле яго слоў, у апазіцыі цяпер ёсць важнейшая задача -- падрыхтоўка да новых парламенцкіх выбараў.

Потым на разгляд сесіі быў прадстаўлены Дагавор паміж Рэспублікай Беларусь і Расійскай Федэрацыяй аб сумесных намаганнях па ахове Дзяржаўнай граніцы Рэспублікі Беларусь. Дэпутат Уладзімір Грыбанаў адзначыў, што ёсць сумненні па шэрагу артыкулаў дакумента, напрыклад, па артыкулу 11, дзе гаворыцца, што “Беларускі бок прадстаўляе паветраным суднам Расійскай Федэрацыі правы на бясплатнае выкарыстанне сваёй паветранай прасторы, аэрапортаў, аэрадромаў (пасадачных пляцовак), атрыманне навігацыйнай, метэаралагічнай і іншай інфармацыі”.

Па гэтых і іншых пытаннях былі дадзены адпаведныя тлумачэнні службовых асоб. А Прэзідэнт Аляксандр Лукашэнка паведаміў, што гэта пагадненне прадугледжвае аказанне Расіяй фінансавай дапамогі ў ахове граніц рэспублікі. Расійская Федэрацыя мае намер ўкласці велізарныя сродкі ў забеспячэнне нашай граніцы тэхнічнымі, матэрыяльнымі сродкамі і рэсурсамі па сваіх унутраных цэнах.

Пасля абмеркавання парламент ратыфікаваў гэты дакумент.

Усхваляваныя пасля фатаграфавання на памяць заішлі дэпутаты ў залу на дзённае пасяджэнне. Адлюстраваны сябе на плёнцы з Прэзідэнтам і двума спікерамі парламента -- Мечыславам Грыбам і Мікалаем Дземянецем (Станіслаў Шушкевіч адмовіўся ўдзельнічаць у гэтай працэдурцы), дэпутаты, відаць, ўжо апошні раз занялі свае рабочыя месцы, каб прыняць тое рашэнне, якога ад іх даўно чакалі. На абмеркаванні было пастаўлена пытанне аб рэфэрэндуме. З матыўнага, што народу неабходна даць выказанне па гэтых складаных праблемах, дэпутаты прынялі адпаведнае рашэнне. Праўда, была прапанова Івана Герасюка дадаць у пастанову пункт, які абвясчае, што калі ў выніку гэтага рашэння ў грамадстве ўзнікне супрацьстаянне, то ўсе, хто прагаласавалі “за”, будуць прыцягнуты да крымінальнай адказнасці. Але яно было сустрэта ў шыкі.

Пасля гэтага дэпутаты прынялі яшчэ адно рашэнне, якое раней упарта “не праходзіла”: дапоўнілі Закон “Аб святочных днях у Рэспубліцы Беларусь”. Цяпер ці, дакладней, зноў стане святам 7 лістапада -- Дзень Кастрычніцкай рэвалюцыі.

Дэпутаты папоўнілі спіс прынятых законаў, прыняўшы адразу ў першым і другім чытаннях Закон “Аб амністыі ў гонар 50-годдзя Перамогі”. Як было паведамлена, у адпаведнасці з гэтым нарматыўным актам з месцаў зняволення будзе вызвалена больш за 13 тысяч чалавек.

Пасля разгляду некаторых іншых пытанняў дэпутаты закрылі 16-ю сесію і адправіліся на банкет, які ў іх гонар арганізаваў Прэзідэнт.

РЭХА ПАДЗЕЙ

ЗАЯВА ПАСОЛЬСТВА ЗША

Пасольства ЗША выступіла з заявай аб палітычных падзеях у Беларусі.

Пасольства Злучаных Штатаў Амерыкі, гаворыцца ў заяве, з велізарнай заклапочанасцю разглядае развіццё палітычнай сітуацыі ў Беларусі. Асабліваю трывогу пасольства выклікалі паведамленні аб прымяненні сілы ў адносінах да членаў Вярхоўнага Савета ў зале пасяджэнняў.

Злучаныя Штаты настойліва заклікаюць да вырашэння палітычных рознагалоссяў мірным і дэмакратычным шляхам пры поўным захаванні правоў чалавека ў адпаведнасці з міжнароднымі пагадненнямі, падпісанымі Беларуссю.

ЛУЧНАСЦЬ СЭРЦАЎ

ГОСЦІ НА ВЯЛКДЗЕНЬ

На велікодныя каникулы ў Беларусь прыедзе больш як 200 гасцей з Германіі, Аўстрыі, Польшчы, Італіі. Гэта тыя сем’і, якія прымалі раней у сябе нашых дзяцей з чарнобыльскіх раёнаў Беларусі. Цяпер яны хочучы зноў сустрэцца з імі, паглядзець, як нашы дзеці жывуць, як іх здароўе, бо для многіх яны сталі добрымі і блізкімі сябрамі.

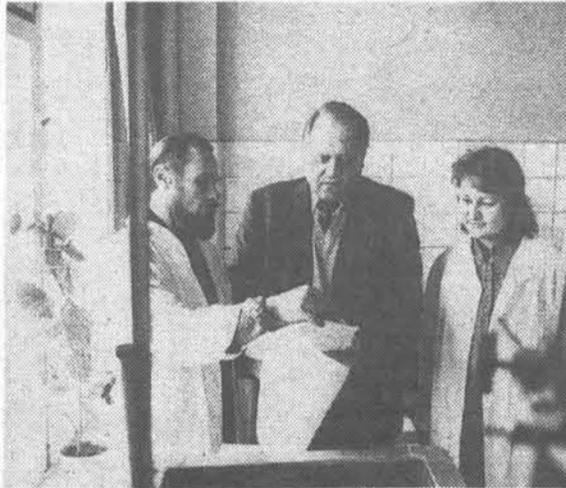
Прыезд замежных гасцей напярэдадні 50-годдзя Перамогі носіць характар акцыі міру і прымірэння. Яны паедуць у забруджаныя Чарнобылем раёны, каб бліжэй пазнаць тых людзей, якім дапамагаюць у цяжкую хвіліну, каб абудзіць у іх надзею і мужнасць.

НАПЯРЭДАДНІ ПАДЗЕЙ

ФЕСТИВАЛЬ ДУХОЎНАЙ МУЗЫКІ

У дні святкавання Уваскрэсення Хрыстова ў Мінску пройдзе фестываль духоўнай музыкі, які па благаславенню Патрыяршага Экзарха ўсяе Беларусі, мітрапаліта Мінскага і Слуцкага Філарэта арганізуе Цэнтр праваслаўнай асветы прападобнай Ефрасінні Полацкай. Прыняць удзел у фестывалі запрошаны царкоўныя хоры мінскіх прыходаў, дзіцячых нядзельных школ, свецкія дзіцячыя і дарослыя аматарскія музычныя калектывы з Беларусі, а таксама з Польшчы і Галандыі. У праграме гэтага музычнага свята песнапенні, канцэрты царкоўных кампазітараў-класікаў і сучасных аўтараў, у тым ліку беларускіх.

УДАСТОЕНЫ ЗВАННЯ

Звання правадзейнага члена Расійскай акадэміі сельскагаспадарчых навук удастоены гамлячанин Віктар Іпацэў. Вядомы беларускі вучоны-лесавод ўзначальвае Інстытут лесу Акадэміі навук Беларусі. На яго рахунку больш за 130 навуковых работ, у тым ліку пяць манаграфій і падручнікаў па найважнейшых пытаннях лесаразвядзення, гідралесамеліярацыі, радыезкалогіі.

На гэтым здымку вы бачыце Віктара Аляксандравіча (у цэнтры) з навуковым супрацоўнікам інстытута Мікалаем БУЛКО і інжынерам-аграбіяхімікам лабараторыі радыяцыйнага лесаводства Таццянай БЯЛОВАЙ.

“Ворагам беларушчыны не патрэбна самастойная незалежная Беларусь. Няма мовы -- няма дзяржавы. Не трэба ім нашы сцяг і герб. Яны пра іх хлусяць, спекулюючы на калабарантах. Яны спекулююць на пачуццях ветэранаў. Асабліва прыдатны час для такой спекуляцыі цяпер, напярэдадні 50-годдзя Вялікай Перамогі. Шаноўныя ўдзельнікі вайны, ведайце, у нашых сімвалаў вялікая і слаўная гісторыя. Не паддавайцеся часовай кампанейшчыне. Нацыянальная аtryбутыка не малоецца, як гэта было са сцягам БССР у 1952 годзе. І наш час не ўрок малявання. Кожная нацыя, што паважае сябе, трымаецца сімвалаў, створаных гісторыяй. Давайце ж шанаваць традыцыі цывілізаваных людзей. Наша Беларусь, наш беларускі народ займелі славу краіны і народа, якія ішлі да сядзяў не з мячом, а з кнігай. На нашай дэбрыні спекулююць нячыстыя на руку палітыкі, а то і проста ворagy. Ім патрэбна Беларусь без беларусаў. Нашы рукі спрабуюць падняць на самаудушэнне нашай мовы, герба, сцяга. Уберажам жа на гэты раз Беларусь ад сусветнага сораму і ганьбы”.

(Са Зварота Саюза пісьменнікаў Беларусі да Вярхоўнага Савета Рэспублікі Беларусь).

ВАКОЛ ПРЫВАТЫЗАЦЫІ

НОВЫЯ ТЭРМІНЫ

10 красавіка Вярхоўны Савет прыняў пастанову, якая прадоўжыла тэрміны выдачы, абарачэння і пагажэння прыватызацыйных чэкаў “Маёмасць”.

На думку членаў Камісіі па эканамічнай рэформе, дасягненню эканамічнай самастойнасці і суверэнітэту рэспублікі, пры цяперашніх тэмпах выдачы чэкаў грамадзяне не паспеюць атрымаць іх да 1 ліпеня 1995 года. Таму тэрмін іх выдачы працягнуты да 1 студзеня 1996 года. Адпаведна працягнуты тэрміны абарачэння чэкаў -- да 1 ліпеня 1999 года і іх пагажэння -- да 1 ліпеня 2000 года.

У той жа дзень сваім указам Прэзідэнт Аляксандр Лукашэнка вызваліў Валерыя Маціюшэўскага ад пасады першага намесніка міністра па кіраванню дзяржаўнай маёмасцю і прыватызацыі Рэспублікі Беларусь у сувязі з выхадам у адстаўку.

БЕСПРАЦОЎЕ

РАБОЧЫХ МЕСЦАЎ НЕСТАЕ

На пачатак красавіка армія беспрацоўных у Беларусі зноў папоўнілася. Толькі на ўлік жадаючых працаваць стала на восем тысяч чалавек больш, чым было на 1 студзеня. І на 19,3 тысячы вакантных месцаў ужо прыпадае 109,2 тысячы беспрацоўных.

Як і раней, больш за ўсё тых, хто звярнуўся па дапамогу ў дзяржаўную службу занятасці, у Мінскай вобласці -- 21,2 тысячы чалавек, у Брэсцкай -- іх 18,7, Гомельскай -- 17,4, Магілёўскай -- 15,7, Віцебскай -- 14,7, Гродзенскай -- 12,4 тысячы, у Мінску -- 9 200 чалавек.

ВЕСТКІ АДУСЮЛЬ

ДЭПУТАТЫ Вярхоўнага Савета Беларусі не далі згоды на прыцягненне да крымінальнай адказнасці свайго колегі Ігара Герменчука -- рэдактара газеты “Свабода”. Па патрабаванню Прэзідэнта А.Лукашэнка Генеральны пракурор В.Шаладонаў мае намер узбудзіць супраць І.Герменчука крымінальную справу за надрукаванне ў “Свабодзе” пазмы “Лука Мудзішчаў -- Прэзідэнт”, якая нібыта абражае годнасць Прэзідэнта Беларусі.

РЭЗЕРВЫ замежнай валюты Нацыянальнага банка Беларусі павялічыліся з 1,2 мільёна долараў на пачатку года да 76 мільёнаў да пачатку сакавіка. Такі “прыбытак” -- вынік удала праведзенай аперацыі: за студзеньлюты ў насельніцтва было куплена па біржавому курсу 80,9 мільёна долараў, а прададзена толькі 36,3 мільёна долараў.

ЗА 1994 ГОД колькасць атэлье і майстэрняў у Беларусі зменшылася на 8 працэнтаў -- 713 адзінак. На 25 працэнтаў зменшылася колькасць майстэрняў па рамонтна-рэстаўрацыйнай мэблі, на 16 працэнтаў -- пункту пракату, на 11--14 працэнтаў -- атэлье па індывідуальнаму пашыву абутку і адзення.

МАСКВА з даўніх савецкіх часоў ела беларускую бульбу. Наша рэспубліка штогод забяспечвала саюзную сталіцу гэтым прадуктам. Цяпер масквічы будуць есці індыйскую бульбу: гарадскія ўлады рашылі закупіць у Індыі больш 8 тысяч тон бульбы. Беларусь -- не падыходзіць, яна вельмі нізкая якасці: да 30 працэнтаў ідзе ў адходы.

КОЛЬКАСЦЬ нежадаючых служыць у беларускай арміі можа ўзрастаць у 380 разоў. Такі прагноз робяць спецыялісты ў сувязі з Законам аб альтэрнатыўнай службе, які мае быць прыняты ў хуткім часе. Пакуль што за год адмовіліся служыць у войску толькі 50 чалавек. Колькасць “адмоўнікаў” можа склацца да 20 працэнтаў прызыўнікоў.

АДРАЗУ тры не маюць нарадзілася ў сям’і шафэра Валерыя і ўрача Таццяны Лапаціных з вёскі Зазерка Пухавіцкага раёна. У іх ёсць яшчэ адно дзіця -- чатырохгадовая дачка Валерыя. Цяпер для шчаслівых бацькоў галоўная праблема -- як пабудаваць свой дом і як пракарміць вялікую сям’ю.

ПЁТР АХРЭМЧЫК -- дырэктар Доўскай сярэдняй школы ў Рагачоўскім раёне, ён жа і настаўнік беларускай мовы і літаратуры -- абраны настаўнікам года. У абласным конкурсе педагогічнага майстэрства прымалі ўдзел 24 лепшыя настаўнікі з дзевяці раёнаў і сямі гарадоў Гомельшчыны.

ГРУПА прадстаўнікоў Першага рэспубліканскага інвестыцыйнага фонду выйшла на плошчу Незалежнасці сталіцы з плакатамі і патрабаваннем адмяніць прыпыненне дзейнасці інвестыцыйнага фонду, якое зроблена па ўказу Прэзідэнта Беларусі А.Лукашэнка.

Усяго за некалькі кіламетраў ад гарадской мяжы Гомеля адбыўся разрыў прадуктаправода, пракладзенага яшчэ ў 1965 годзе. Вылілася каля 1 тысячы кубічных метраў дызельнага паліва, заліта каля 20 гектараў плошчы. Ліквідацыя аварыі цягнулася тры дні. Рабочы стан прадуктаправода не правяраўся з часу яго пракладкі.

**АПЕРАТЫЎНАЯ ЗВОДКА
ШТАБА 4-Й АРМІІ
ЗАХОДНЯГА ФРОНТУ**

№ 01
24 чэрвеня 1941 г.

1. Часці 4-й арміі пасля бандыцкага налёту праціўніка адыходзілі, аказваючы супраціўленне, па рубяжах абароны на Каргуз-Бяроза і да 18.00 24.6 адышлі з рэшткамі сваіх карпусоў на рубеж р. Шчара, дзе замацоўваюцца для аказання далейшага супраціўлення.

2. Рэшткі часцей 28 ск, 6 і 42 сд пасля абарончых баёў... не маюць баяздольнасці.

3. 75 сд -- звестак няма...

4. 55 сд... не вытрымала наступлення мотамехчасцей праціўніка пры моцнай авіяцыйнай падрыхтоўцы, пачала адыход...

5. 14 мк, актыўна абараняючыся, пераходзячы неаднаразова ў контратакі, панёс вялікія страты ў матэрыяльнай частцы і асабовым складзе і да 25.6 не ўяўляе баяздольнага злучэння...

10 сд 22.6 панесла вялікія страты (амаль цалкам знішчана). У першай палавіне дня 24.6 удзелу ў баявых дзеяннях не прымала...

6. 3 49 сд з моманту выхаду па трывозе сувязі няма...

Адыходзячыя ў беспарадку падраздзяленні, а іншы раз і часці даводзіцца спыняць і паварочваць на фронт камандзірам усіх ступеняў, пачынаючы ад камандуючага арміяй, хаця гэтыя меры, нягледзячы нават на прымяненне зброі, належнага эфекту не далі...

Начальнік штаба 4-й арміі палкоўнік Сандаляў.

**ДАКЛАД КАМАНДЗІРА 7-Й
ТАНКАВАЙ ДЫВІЗІІ 6-ГА
МЕХАΝІЗАВАНАГА КОРПУСА
АБ СТАНЕ І ДЗЕЯННЯХ 7 ТД**

На 22 чэрвеня 1941 года дывізія была ўкамплектавана асабовым саставам: ра-

Працяг.
Пачатак у № 15.

давымі на 98 працэнтаў, малодшым начаставам на 60 працэнтаў і камандным саставам на 80 працэнтаў.

Матэрыяльная частка: КВ-51, Т-34-150, БТ-5-27, Т-26-42 адзінкі...
29 чэрвеня ў 11 гадзін з рэшткамі мат-

камандуючага арміяй генерал-маёра Карабкова да гэтага часу невядома, ніхто не кіруе расстаноўкай сіл, у выніку чаго на ўчастку чыгункі Баранавічы-Лунінец нашых войск няма, Лунінец з поўначы не прыкрыты, і немцы цяпер, якія праходзяць па шашы ад Баранавіч на Слуцк, могуць

Заўвага. Далей тэкст абрываецца. Па сэнсу: "сувязі не маем". -- І.К.

**З ДЗЕННІКА НАЧАЛЬНІКА
ГЕНЕРАЛЬНАГА ШТАБА
СУХАПУТНЫХ ВОЙСК
ГЕРМАНІІ
ГЕНЕРАЛ-ПАЛКОЎНІКА
Ф.ГАЛЬДЭРА.**

22 чэрвеня 1941 г. (нядзеля), 1-шы дзень вайны.

Пагранічныя масты праз Буг і іншыя рэкі ўсюды захоплены нашымі войскамі без бою і ў поўнай захаванасці. Аб поўнай нечаканасці нашага наступлення для праціўніка сведчыць той факт, што часці былі захоплены зняцка ў казарменным размяшчэнні, самалеты стаялі на аэрадромах, пакрытыя брызентам, а перадавыя часці, раптоўна атакаваныя нашымі войскамі, запытваюць у камандавання аб тым, што ім рабіць...

27 чэрвеня 1941 года, 6-ты дзень вайны.

На фронце групы арміі "Цэнтр" аперацыі развіваюцца згодна з планам. Праціўнік пакінуў Беласток, тым самым мяшок на захадзе звужаецца. Праціўнік спрабуе выйсці з акружэння праз Навагрудак і Ружаны ў паўночна-ўсходнім і паўднёва-ўсходнім напрамках. Нягледзячы на абвастрэнне становішча на асобных участках нашага фронту, гэтыя спробы праціўніка беспаспяховыя.

2 ліпеня 1941 года, 11-ты дзень вайны.

У паласе групы арміі "Цэнтр" закончана ліквідацыя акружанай групы праціўніка ў раёне Беластока. Глаўком працягвае занепакоенасць адносна групы праціўніка, што акружана ў раёне Навагрудка.

3 ліпеня 1941 года, 12-ты дзень вайны.

У цэлым цяпер ужо можна сказаць, што задача разгрому галоўных сіл рускай сухапутнай арміі перад Заходняй Дзвіной і Дняпром выканана... Таму не будзе перабольшаннем сказаць, што кампанія супраць Расіі выйграла на працягу 14 дзён.

**ПРА ШТО РАСКАЗВАЮЦЬ
ДАКУМЕНТЫ**

часткі (3 машыны Т-34) і атрадам пяхоты і конніцы адышоў у лясы на ўсход ад Слоніма, дзе вёў бой 29 і 30 чэрвеня...

Матэрыяльная частка ўся пакінута на тэрыторыі, занятай праціўнікам ад Беластока да Слоніма. Пакідаемая матэрыяльная частка прыводзілася ў нягоднасць. Матэрыяльная частка пакінута на прычым адсутнасці ГЗМ і рэмфонду...

Генерал-маёр танкавых войск Барзілаў.

**СТАНОВІШЧА НА
ПІНСКІМ НАПРАМКУ**

ПАВЕДАМЛЕННЕ САКРАТАРА
ЛУНІНЕЦКАГА РАЙКОМА ПАРТЫІ
ПІНСКАЙ ВОБЛАСЦІ
В.І.АНИСИМОВА

Не пазней 30 чэрвеня 1941 г.

Лунінец Брэст-Літоўскай чыгункі. Ля апарата сакратар райкома партыі, член урада БССР Анісімаў.

Дакладваю некаторыя даныя аб стане ў нас для даклада ўраду Саюза аб становішчы спраў на Пінскім напрамку.

Цяпер ад Драгічына да Лунінца і далей да Жыткавічаў супраціўленне праціўніку аказваюць асобныя часці, а не нейкая арганізаваная армія. Штаб 4-й арміі пасля бамбардзіроўкі яго ў Кобрыне да гэтага часу не сабраны, і асобныя часці штаба шукаюць адна адну. Месца знаходжання

бесперашкодна прыйсці ў Лунінец, што можна стварыць мяшок для ўсяго Пінскага напрамку. У самім Лунінец гарнізона амаль няма. Праведзеная ў нашым раёне мабілізацыя людзей і коней эфекту не дала. Людзі бадзяюцца без мэты, няма ўзбраення і снарадаў.

У горадзе поўна камандзіраў і чырвонаармейцаў з Брэста, Кобрына, якія не ведаюць, што ім рабіць, няспынна ездзяць на машынах на Усход без усякай каманды, таму што ніякага старшага вайсковага камандзіра, які мог бы камбінаваць дзеянні войск, няма.

У Пінску самі ў паніцы падарвалі артсклады і нафтабазы і аб'явілі, што іх бомбамі (відавочна, падарвалі), а начальнік гарнізона і абком партыі ўцяклі да нас у Лунінец, а потым, разабраўшыся, што гэта была проста паніка, вярнуліся ў Пінск, але боепрыпасы, гаручае прапалі, -- і дыскрэдытавалі сябе ў вачах насельніцтва.

Шлюць самалёты ў разабраным выглядзе, а сабраць іх няма дзе. Іх будзем вяртаць назад.

Гэтыя факты падрываюць давер насельніцтва. Нам паказваюць нейкую невытлумачальную расхлябанасць. Усе патрабуюць неадкладных мер, прызначэння камандуючага, стварэння штаба, значнага ўзмацнення ўзброеных сіл, узмацнення знішчальнай авіяцыі, таму што цяпер бамбардзіроўшчыкі немцаў адчуваюць сябе беспакарана.

Звяртаюся да Вас, таму што і я, і Пінскі абком партыі з ЦК КПБ..."

Будынак дзіцячага садка № 183 Мінскага завода ацяпляльнага абсталявання ўжо не новы. І таму не вельмі ўпісваецца ў архітэктурны ансамбль забудовы, што падступаюць з вуліц Заслаўскай, Гвардзейскай, праспекта Машэрава.

Але менавіта гэта дашкольная ўстанова ў беларускай сталіцы лічыцца адной з лепшых па выхаваўчай рабоце з дзецьмі.

-- Для гэтага, -- расказвае загадчыца садка Святлана Сачак, -- у нас ёсць усе ўмовы. Галоўная з іх -- фінансавое забеспячэнне: завод працуе рытмічна, яго прадукцыя карыстаецца попытам, адсюль і мае грошы, частка якіх перападае і нам.

І сапраўды, заглянуўшы ўнутр будынка, мы былі прыемна ўражаны чысцінёй пакояў, свежафарбаванымі сценамі, дыванамі на падлозе, колькасцю дарагіх цацак на паліцах.

Варты пераймання сам працэс выхаваўчай работы.

-- Усе нашы намаганні, -- падкрэслівае Святлана Уладзіміраўна, -- накіраваны на адраджэнне беларускай нацыянальнай культуры. Няцяжка заўважыць, што дзеці ўжо ў чатыры-пяць гадоў размаўляюць на беларускай мове паміж сабой, на роднай мове вядуцца заняткі ва ўсіх групах, для канцэртаў падбіраем песні нашы, народныя, а таксама шырока выкарыстоўваем нацыянальны фальклор у гульнях.

З трынаццаці выхавальнікаў большасць маюць вышэйшую спецыяльную адукацыю. Выхаваўчы працэс не замыкаецца сценамі дзіцячага садка. Удзел у гарадскіх конкурсах і фестывалях, сустрэчы з кампазітарамі і фалькларыстамі, паходы ў музеі -- усё гэта спрыяе шырокаму і рознабаковаму развіццю хлопчыкаў і дзяўчынак, якія прыходзяць у першы клас добра падрыхтаванымі, умеюць і пісаць, і чытаць, і маляваць.

НА ЗДЫМКАХ: выхаванкі Вольга БУДНІК і Юля ВОПСЕВА -- лаўрэаты гарадскога конкурсу мастацкай самадзейнасці "Мінскі гармонік-94"; урок спеваў праводзіць Таццяна КУЗНЯЦОВА; мы малюем.

Фота Віктара СТАВЕРА.

"...Молімся за Богам сцеражоную краіну нашу Беларусь і ўвесь беларускі народ, за стойкасць у веры, мужнасць у выпрабаваннях і вернасць свайму народу ўсіх нас... (з "Малебна за Беларускі Народ").

МАЛІТВА ЗА БАЦЬКАЎШЧЫНУ

Сёння беларуская эміграцыя ў Вялікабрытаніі нешматлікая. Усяго тут налічваецца каля пяці тысяч чалавек (у

Шчыра кажучы, адчувала я сябе не зусім ёмка, бо ведала, што ў спадара Міхалюка апошнім часам былі праблемы са здароўем і ён перанёс цяжкую аперацыю, у выніку якой яму аднялі абедзве нагі. Але ўвесь цяжар няёмкасці знік, як толькі пачула мяккія ветлівы голас, які па-ведамі, што знае мяне па публікацыях і будзе толькі рады пазнаёміцца бліжэй. Са спадарыняй жа Міхалюк мы дамовіліся, што яна будзе чакаць мяне на выхадзе з метро ў пэўны час. Лондан — горад вялікі, але згубіцца ў ім цяжка: трошчкі ўвагі, і заўсёды знойдзеш патрэбную табе інфармацыю (у метро яна на кожным кроку). Таму на Woodside Park трапіла я лёгка. Адзінае, што мяне непакоіла, як мы пазнаем адна адну. Былі ўжо прыцемкі, церушы надакучлівы дождж. Разам з усімі ішла я да выхаду і

Радзімай, рабілі і робяць усё магчымае, каб край іх падняўся ва ўсёй сваёй прыгажосці і велічы. Лёсы іх склаліся па-рознаму, але ніколі не пераставалі яны адчуваць сябе часцінкай сваёй Бацькаўшчыны, разлуку з якой перажывалі тужліва і горка.

II

У гэтую паўночную частку Лондана, дзе жыў даволі шмат нашых суайчыннікаў, за тры два тыдні прыезджала я неаднойчы. Зусім недалёка ад дома Міхалюка на шэйх вулачцы Холдэн Роўд стаіць некалькі будынкаў, вакол якіх сёння гуртуецца беларускае жыццё ў Лондане і якія ніколі не абмінаюць наведвальнікі з Беларусі. Прыехала сюды і я. Беларускаю царкву знайшла адразу, але

ДВА ВЯСНОВЫЯ ТЫДНІ Ў ЛЮТЫМ

Лондане — дык і наогул каля 200). З прычыны неспрыяльнага збегу акалічнасцей, з-за нязначнае свае колькасці беларусы ў Англіі (як, дарэчы, і ў іншых краінах свету) былі залучаны да катэгорыі "расейцаў" у шырокім паняцці гэтага слова. Гэта бірка мацуецца за імі і дагэтуль, нягледзячы на ўсе змены апошняга часу. Тут няма нічога дзіўнага, калі ўлічыць, што дзесяцігоддзі пры разглядзе эміграцыйнага працэсу, наогул беларускай справы, як савецкія, гэтак і англійскія публікацыі не выдзялялі і не хацелі прызнаваць беларускай нацыянальнасці. Вялікую справу для вызначэння беларусаў у свеце як нацыі зрабіла павяенная хваля эміграцыі. Шмат тады нашых суайчыннікаў апынулася і ў Вялікабрытаніі. Акрамя Лондана, актыўнае беларускае жыццё віравала ў Манчэстэры, Брэдфардзе, іншых гарадах і мястэчках Англіі. Аднак у пачатку дзесяцігоддзя пачаўся актыўны ад'езд у Злучаныя Штаты Амерыкі і Канады: на той час там лягчэй было ўладкавацца, знайсці працу, атрымаць адукацыю. Тым не менш хацелася б адзначыць, што нават і сёння (у параўнанні з нашымі суайчыннікамі ў іншых еўрапейскіх краінах) беларусы Вялікабрытаніі выглядаюць як больш згуртаваныя і актыўныя. Вялікая заслуга

раптам убачыла яе. Спідарыня Міхалюк стаяла на прыступках вядука, імкнучыся разгледзець мяне ў натоўпе. Я ніяк не чакала сустрэць такую тыповую беларусачку ў Лондане. Яе мілавідны прыгожы твар, вочы, напоўненыя патаемным сумам, нельга было зблытаць ні з якімі іншымі. Мы абняліся. У машыне нас чакаў спадар Дзейка, з якім я калісьці сустракалася, калі ён разам з айцом Надсонам прывозіў гуманітарны груз на Беларусь. Праз пяць хвілін мы былі на месцы каля тыповага англійскага дома (у гарадах яны найчасцей будуецца сценка ў сценку, ствараючы адзін вялікі на цэлы квартал у даўжыню дом). Але гэта толькі зvonку. Унутры вочы адразу тут і там наткаліся на тры ці іншыя рэчы, што нагадвалі Беларусь: вышываныя сурвэткі, лялечкі, саламяныя і лыжныя вырабы беларускага народнага мастацтва і г.д. У дзвярах гасцінай у сваёй мотакаласыцы нас чакаў гаспадар дома. Мы павіталіся і, як звычайна бывае ў беларусаў, амаль адразу апынуліся за сталом. За смачным абедам павольна цягла гутарка. Мае суб'яднікі, падаецца, усё яшчэ былі пад уражаннем сустрэчы з лідэрам апазіцыі ў Вярхоўным Савеце З'янонам Пазняком, які прыежджаў у Лондан на самым пачатку лютага па запрашэнню ўрада Вялікабрытаніі. Магчы-

ў гэты час дня яна была зачынена. Вядома, я ведала, што Беларускае скарынаўскае бібліятэка побач, але на нейкае імгненне разгубілася: усё дамы вакол падобныя, а за квітнеючымі, здаецца, чарэшнямі, іншымі раслінамі нумароў не бачна. Таму ў першай сустрэчнай запыталася, дзе месціцца Беларускае скарынаўскае бібліятэка. У адказ яна паціснула плячыма, але параіла звярнуцца за дапамогай да гаспадароў рускіх дамоў насупраць. Успомніўшы пра "Бірку", здагадалася, якіх "рускіх" мела яна на ўвазе. Магчыма, мяне заўважылі з акна, таму што, пакуль я пераходзіла праз вуліцу, дзверы расчыніліся — на парозе, як заўсёды са шчырай усмешкай, стаяў захавальнік бібліятэкі айцец Аляксандр Надсон. (Некалі, як мне здаецца, цяпер ужо даўно, пасля сустрэчы з гэтым чалавекам, іншымі вачыма мусіла я паглядзець і на сябе, і на сваю краіну).

Мы прайшлі ў чытальную залу. Там за камп'ютэрам сядзеў і працаваў Гай Пікарда. Я азірнулася вакол: уздоўж сцен — шафы з кнігамі. З партрэта на нас глядзеў біскуп Чэслаў Сіповіч. Мы селі за вялікі, амаль на ўвесь пакой паўкруглы стол, і айцец Аляксандр пачаў свой расказ.

— Бібліятэцы ў гэтым годзе спаўняецца 25 гадоў. У ліч з таго моманту, калі па ініцыятыве Чэслава Сіповіча быў куплены гэты будынак. Наогул пачатак бібліятэцы паклапі прыватныя кніжныя калекцыі самога біскупа Сіповіча і Льва Гарошкі, якія складаліся спачатку як з кніг, што мелі непасрэднае дачыненне да Беларусі, гэтак і рэлігійных. Асабліва хутка пачала папаўняцца бібліятэка ў 60-я гады, а таму ўзнікла неабходнасць падзяліць гэтыя два фонды. Рэлігійныя кнігі (за выключэннем тых, якія тычацца Беларускай царквы) засталіся ў Marian House, а пад беларускія ў 1970 годзе і быў набыты вось гэты будынак на Холдэн Роўд, 37. Гапоўная наша мэта — сабраць як мага больш кніг, рукапісаў, якія тым ці іншым чынам звязаны з Беларуссю. Сёння бібліятэка налічвае ўжо каля 12 тысяч назоваў. З 1990 года мы пачалі супрацоўніцтва ў рэчышчы абмену з бібліятэкай Акадэміі навук Беларусі. Мы даслаем ім копіі выданняў, рукапісаў 20—30 гадоў, якіх на Беларусі няма. Мы ж у сваю чаргу атрымліваем ад іх апошнія беларускія выданні. Відавочна, што гэта выгадна для абодвух бакоў. У нас ёсць таксама багатая калекцыя слайдаў і мікрафільмаў.

З чытальнай залы мы пераходзім у іншыя пакоі, дзе ад падлогі да столі на паліцах стаяць кнігі. Аляксандр Надсон дае мне магчымасць пахадзіць сярод гэтых стэлажоў і шафаў, паглядзець, якія кнігі яны маюць. Кніг тут шмат: розныя дзеднікі, слоўнікі, рэдкія першыя выданні Янкі Купалы і Якуба Коласа, Максіма Багдановіча, працы Ластоўскага, Карскага, Тарашкевіча... Чаго варта адзін толькі Статут Вялікага Княства Літоўскага 1529 года! Тут ёсць архіўныя матэрыялы і дакументы з 1499 па 1682 год на беларускай мове, багатая (звыш 100!) калекцыя картаў, пачынаючы з XVI стагоддзя, можна пабачыць асобныя старонкі са Скарынаўскай бібліі. Карацей, цікаўнаму чалавеку ўся гэта літаратура, а таксама экспанаты музея, сярод якіх і спускаўныя паясы, і манеты XVI—XVII стагоддзяў Вялікага Княства Літоўскага, шмат-шмат рэчаў Беларускай народнай творчасці і г. д., дадуць даволі поўнае ўяўленне пра беларускі народ і яго гісторыю. Глядзела я на ўвесь гэты скарб і думала: як жа рупліва трэба было папрацаваць нашым уладам, каб разрабаваць спадчыну свайго народа, каб людзі страцілі веру ў сваю моц, запам'яталі сваю гісторыю. Не менш старанна па лістку збіралі яе нашы суайчыннікі, каб захаваць і перадаць нашчад-

кам. Вядома, гэта яшчэ толькі маленькая частка з таго, што мы мелі і згубілі (шмат што беззваротна). Было б добра, каб кандыдаты на пасады кіраўнікоў нашай дзяржавы папярэдне прыезджалі сюды на "стажыроўку" сваёй вядомасці і годнасці. Магчыма, тады ім не давалося б скардзіцца на "беднасць беларускай мовы", а гістарычная сімволіка выклікала б толькі пачуццё гонару.

Пакуль мы хадзілі па бібліятэцы, надыйшоў час вяртанні службы ў Беларускай уніяцкай царкве святых апосталаў Пятра і Паўла. Аляксандр Надсон, які, паводле яго ж слоў, носіць некалькі "капелюшоў", змяніў "капелюш" захавальніка бібліятэкі на "капелюш" святара, і мы накіраваліся да царквы. Там ужо рыхтавалі ўсё да службы маладзья наведвальнікі з Беларусі, якія прыехалі ў Лондан вывучаць рэлігійную справу і адзін з іх нядаўна быў пасвячоны ў дыякана. Царква невялікая, але вельмі ўтульная, з прыгожым іканастасам. Нідзе я не бачыла такой колькасці кніг для вернікаў на беларускай мове, як тут. Няцяжка было здагадацца, што ўсё гэта праца айца Аляксандра. (Цяжка ўявіць, як на ўсё яму хапае часу, бо мае ён яшчэ адзін "капелюш" — старшыні Камітэта ахвярам Чарнобыля, які вымагае ад яго таксама шмат сіл і часу. Я перабірала брашуры, сярод якіх "Вялік Дзень", "Боская літургія між святымі Айца Нашага Яна Залатаўскага", "Абрад пахавання" і "Абрад шлюбны", і раптам наткнулася на "Малебна за Беларускі Народ". Я адкрыла кнігу: "Сусветны Уладару, спрадвечны Божа, даруй нам нашыя правіны, нашу нядаўнасць у адносінах да сябе і іншых... Пашлі беларускаму народу ахвярных слугаў сваіх, якія праведным сумленнем і мудрым жыццём і дзейнасцю вялі б яго да лепшае долі". Пакуль я чытала, айцец Аляксандр заняў сваё месца насупраць іканастаса. Пачалася служба. На шэйх вулачцы ў паўночнай частцы Лондана маліліся па-беларуску.

Р.С. Была нядзеля другога красавіка. Артыкул быў ужо напісаны і чакаў свайго часу да друку. Раптам мне патэлефанавалі і паведамілі, што Янкі Міхалюка больш няма. Хутчэй інтуітыўна падыйшла я да паліцы і выбрала тую самую касету, дзе запісана вельмі кароткая з ім гутарка. Праслухала яе зноў. У той самы момант, калі Янка Міхалюк пачаў успамінаць былое, голас яго задрываў, на вачах выступілі слёзы. Каб не хваліваць яго, я спыніла размову, мы пераманілі тэму і перайшлі ў гасціную. Чамусьці згадаліся вочы спадарыні Міхалюк, яго вернай спадарожніцы, якая з паўслова, паўруху, неперыкетна для ўсіх угадвала кожнае яго жаданне. Гэта было ў сярэдзіне лютага. І вось зараз адной паловай, якая складала цэлае, не стала. У іншы свет адыйшоў муж, бацька, сын сваёй зямлі, шчыры, самаахвярны змагар за нацыянальнае Адраджэнне Беларусі. Сябры, аднадумцы Янкі Міхалюка на яго Бацькаўшчыне, куды неаднойчы вяртаўся ён у сваіх думках і куды так і не змог прыехаць у апошнія гады, смуткуюць разам з сям'ёй. Свае шчырыя спачуванні жонцы, дзецім і ўсім блізім нябожчыка выказвае увесь калектыў "Голасу Радзімы". Застаецца вера, што беларускую справу, якой Янка Міхалюк аддаў усё сваё жыццё, кажучы ягонымі ж словамі, "ужо не зацёрці". А таму моляцца беларусы ў свеце, моляцца і тут, у Беларусі, і просяць Сусветнага Уладара, Прачыстую Багародзіцу, усіх заступнікаў беларускага народа, каб мы сталіся народам святым, які выконвае волю Божаю і сваё пасланства, і каб мы унеслі свой уклад у агульнае дабро тут на зямлі, а ў прышлым жыцці атрымалі вечнае шчасце...

НА ЗДЫМКАХ: кашуля вязня канцлагера пазткі Ларысы ГЕНІЮШ сярод экспанатаў Скарынаўскага музея; Беларускае грэка-каталіцкае [уніяцкае] царква і яе святар — айцец Аляксандр НАДСОН.

Фота і тэкст Таісы БАНДАРЭНКА.

тут згуртавання беларусаў Вялікабрытаніі, якое было ўтворана яшчэ ў 1947 годзе Жук-Грышкевічам. Адзнакай цяперашняга часу стала і супрацоўніцтва з пасольствам Беларусі ў Англіі, да ўтварэння якога нашы суайчыннікі мелі таксама непасрэднае дачыненне. Відавочна, што сваю дапамогу Беларусі з'яўляюць яны з тымі зменамі, якія адбываюцца на Бацькаўшчыне ў апошнія гады. Тым не менш, у даным супрацоўніцтве існуе пакуль мякка, якую беларусы Англіі ажрэсплі для сябе самі, бо далёка не ўсе змены адбываюцца іх уяўленню аб тым, як гэта павінна адбывацца.

I

Мне даўно хацелася наведаць "кавалачкі" Беларусі ў Лондане, але ў папярэднія разы затрымацца ў сталіцы нядоуга не давалася. Затое цяпер, калі я зноў апынулася ў Англіі на пачатку лютага, нягледзячы на напружаны распарадак дня, легка ахваруючы "турамі па крамах", я адразу звязалася з некаторымі нашымі суайчыннікамі і дамовілася аб сустрэчах. Аднаму з першых я патэлефанавала старшыні згуртавання беларусаў Вялікабрытаніі Янку Міхалюку.

ма таму, як бы чакаючы нейкага пацярджэння сваіх думак, шмат пытанняў пачыналася так: "Ці праўда, што?..." Мясце ж цікавіла, як і чым жывуць беларусы Вялікабрытаніі сёння.

— Усё сваё жыццё, — кажа Янка Міхалюк, — мы працавалі на карысць Беларускай справы. Мы шмат рабілі, каб беларусаў ведалі ў Вялікабрытаніі і наогул у свеце. Дарэчы, англічан, якія займаюцца беларусістыкай, тут больш, чым у іншых краінах. Мы перажылі цяжкі час. Некалькі гадоў таму мы нават уявіць себе не маглі, што дачакаемся незалежнасці нашай краіны, што родная мова будзе дзяржаўнай, вернуцца гістарычны герб і сцяг. Цяпер мы ніяк не можам зразумець, як прэзідэнт суверэннай дзяржавы, на здзіў усяму свету, імкнецца зноў узяць пытанні аб мове і сімволіцы. Але мы спадзяемся, што зацёрці гэта будзе немагчыма: людзі павінны былі нешта ўжо за пэўны час зразумець.

Цікава было слухаць і назіраць за гэтымі дзіўнымі людзьмі, якія з-за збегу акалічнасцей амаль паўстагоддзя таму апынуліся на Захадзе, якія большую частку жыцця пражылі ў англійскім асяроддзі, але так і не згубілі лучнасці з

У БЕЛАРУСАЎ ЛАТВІ

ПЕСНІ
“НАДЗЕІ”

Бач, які ўжо дарослы і нават спявае. А быў жа як тое кволае дзіця. Яго, ансамбль, выкальхала і паставіла на ногі Ніла Александровіч. Яна памятае, як гуртаваліся аматары беларускай народнай песні, якім гарачым было іх жаданне заспяваць хораша і прывабна, як гэта робяць там, на іх Радзіме. Пра глыбінню пачуццяў беларусаў, шчырасць душы, пра любыя сэрцу мясціны, пра каханне. У рэпертуары “Надзеі” — лірычныя, героіка-патрыятычныя, абрадавыя, жартоўныя песні. А якое багацце напеваў фальклорнай тэматыкі. Слухаў бы і слухаў...

Вось што згадвае пра станаўленне ансамбля, якому споўнілася роўна 5 год, Ніла Александровіч:
“ У суботу Янка ехаў ля ракі...” Так спявала, калыхаючы мяне, малую, бабуля Ганна Змітраўна. Голас, прыгожы і моцны ад прыроды, тут ён быў ціхі і пяшчотны.

Неўзабаве мы пераехалі жыць на новае месца. У новай хаце было радзье. Бабуля садзіла мяне і брата на ўспончык слухаць песні. Тады мы і палюбілі “Рэчаньку”.

“Ой, рэчанька-рэчанька,
Чаму ж ты напоўная!...”

І з таго часу — песня са мной, у маім жыцці. Спачатку была музычная школа, у якой вучылася ў вядомага аматара беларускай песні Міхаіла Шыдлоўскага, які і да гэтага часу працягвае справу свайго бацькі, самадзейнага кампазітара. По-

тым было музычнае вучылішча ў Маладзечне, дзе любоў да народнай песні прышчэпліла і песціла кіраўнік фальклорнага ансамбля “Калядкі” Зоя Рустэль. Прыемная і далікатная жанчына, знаўца беларускага фальклору, яна многа часу аддавала нам, навучэнцам, ставіла фальклорныя абрадавыя святы. І самы першы свой сцэнарый яна падаравала мне. Менавіта дзякуючы гэтаму сцэнарыю і адбыліся першыя на латышскай зямлі Калядкі.

А здарылася так, што ўзнік гурток беларускай песні, у які ўваходзілі Святлана Астроўская і сёстры Аяксандра Вяцёрэ і Марына Стафецкая. Пазней да іх далучыліся Марыя Каляда.

Сталі прыходзіць новыя людзі. Тым, каму падабалася, што мы рабілі, заставаліся, другія ж — адыходзілі. Асноўная частка цяперашняга ансамбля прыйшла пасля першых Каляд. Але што ж гэта за калядны абрад без Гаспадара, Гаспадыні і іх дзяцей? Яны не толькі павінны быць артыстычнымі, але і ведаць беларускую мову. Гаспадыня знайшла з суполкі “Раніца” — вострая на язык Галіна Зіемеліс. Са “Світанка” прыйшоў Гаспадар — Іосіф Цыгановіч. Дзецьмі былі брат і сястра Дзятковы.

Гурток пачаў расці з людзей, якія лічылі сябе беларусамі. Пакрыху-пачуху гурток ператварыўся ў фальклорны ансамбль “Надзея”. Сцэнарый Калядак удзельнікі гэтага калектыву папоўнілі “Жаніцьбай Цярэшкі”. Святкуецца Вялікдзень, Купале. У ансамблі людзі з розных мясцін Беларусі. Свае ўспаміны

дзяцінства ці маладосці абагульняюць у адзінае. Таму і госці, якіх запрашае на святы ТБМ “Прамень” у Рызе, пачуваюцца ўтульна, нібы ў сваёй вёсцы ці мястэчку.

Вельмі прыемна, што колькі ўжо гадоў ходзяць у ансамбль Валя Шыбаева са сваёй унучкай — “казой” Алёнай, Люда Большакова. А колькі часу аддае “Надзеі” гарманіст Стас Клімаў! Яму так палюбілася гэтая “дзяўчына”, што ён стаў пісаць песні для яе.

Нібы скінуўшы шмат гадоў, спявае і яшчэ пускаецца ў маладзечскія скокі Міхась Грасюкоў. За іскрывы, звонкі голас завуць “нашым званочкам” Дану Марцішоўву. Разам з ёю прыязджае з Огрэ Валя Пуко. Шкада, што адсутнічае Тамара Паллянская, у якой нарадзілася дзіця.

Усім ім дапамагае працаваць над выразнасцю беларускай мовы актыўная ўдзельніца ансамбля Алёна Міцкевіч, якая скончыла Мінскі педінстытут і зараз працуе ў адной са школ Рыгі. Памагае матцы ў “Жаніцьбе Цярэшкі” Іван Авіжэнь. А калі б не было Надзеі Баранавай, Алы Макарэвіч, Людзі Гушчынай, Сімы Смірновай, Васіля Сіняковіча, Тэрэзы Озала, Таісы Бачкаровай, Маі Бірулінай, то ансамбль быў бы не ансамбль. Кожны з іх унёс у “Надзею” нешта сваё асабістае, адметнае.

Хочацца сказаць вялікае дзякуй усім, хто дапамагаў з памяшканнем для рэпетыцый. У першую чаргу вялікі дзякуй Раісе Сакаловай і старшыні ТБМ “Прамень” Алесю Карповічу. Бадай, яго намаганнямі ансамбль атрымаў беларускія нацыянальныя касцюмы і музычныя інструменты. Падзяка наша і дырэктару рыжскай сярэдняй школы N 15 Н.Кубасавай, што адгукнулася на просьбу артыстаў ансамбля рэпетыраваць у памяшканні гэтай школы.

Ансамбль “Надзея” рытуецца да новых выступленняў, але ўжо з другім мастацкім кіраўніком — Зояй Калвіша, жанчынай стараннай, адданай усёй душой Беларусі, закаханай у беларускую песню. Але ўдзельнікі ансамбля заўсёды будуць помніць, што ўзрасціла нашу “Надзею”, выпесціла яе і вывела ў людзі — Ніла Александровіч.

Лявон ШАКАВЕЦ.

НА ЗДЫМКАХ: першы мастацкі кіраўнік ансамбля “Надзея” Ніла АЛЕКСАНДРОВІЧ; фальклорная група ансамбля на сцэне Рыжскай філармоніі.

ВЯРТАЕЦЦА СПАДЧЫНА

АД НАВАГРАДЦАЎ — З УСЯГО СВЕТУ

У сакавіку гэтага года Наваградскі гісторыка-краязнаўчы музей, а разам з ім і ўвесь горад атрымалі ў дар калекцыю графікі мастацкі з Амерыкі Тамары Стагановіч, якая нарадзілася на Наваградчыне, а ў Амерыку трапіла ў 1950 годзе разам з бацькамі з нямецкага лагера для перасяленцаў. У Амерыцы яна вядомая як ілюстратар дзіцячай кнігі і аўтар паштовак, узнагароджана прэстыжнымі амерыканскімі дыпламамі за ўдзел у розных выставах. На Беларусі імя Тамары Стагановіч стала вядомае, калі не сказаць добра, то ў значнай ступені, пасля яе мінулагодняй выставы “Амерыка — мая Амерыка”, якая прайшла ў Мінску і прыцягнула да сябе вялікую увагу. І вось зараз частка яе работ, а менавіта калекцыя графікі, будзе пастаянна экспанавана ў Навагрудку.

Цудоўна, калі пачуццё ўдзячнасці да Радзімы, якая дала жыццё, душу і талент, выпіваецца ў высакароднае жаданне зрабіць нешта добрае для роднай зямлі, аддзячыць ёй проста за тое, што яна ёсць, пакінуць тут аб сабе добрую памяць сярод людзей. І як добра, што мы жывём у час, калі людзі, якія на працягу дзесяці гадоў не мелі сувязі з Бацькаўшчынай, атрымалі магчымасць прыехаць туды, дзе

прайшло іх дзяцінства і маладосць, бо куток роднай зямлі быў заўсёды ў іх сэрцах. Жыццё не раз пацярджала і будзе пацярджана надалей вялікую сілу зямляцтва.

Шмат таленавітых людзей нарадзілася на Наваградчыне. Як птушкі, паразляталіся яны ў розных краі, каб развіць і рэалізаваць свае прыродныя здольнасці, бо сама яна не магла ім у гэтым дапамагчы. І вось зараз, здзецца, пачынае складвацца адваротная традыцыя. Першай ластаўкай стаў Барыс Кіт — доктар філасофіі па матэматыцы, віцэ-прэзідэнт Акадэміі Еўразія, член Міжнароднай Акадэміі Астранаўтыкі, які ў 1992 годзе перадаў у Навагрудак свой асабісты архіў, выступіў і ініцыятывай стварыў тут гуманітарны ўніверсітэт і сам гарача ўзяўся за рэалізацыю гэтай ідэі. У знак удзячнасці рашэннем сесіі гарадскога выканаўчага камітэта ў 1994 годзе яму прысвоена званне ганаровага грамадзяніна г.Навагрудка.

Падчас Першага з’езда беларусаў свету наведлі Навагрудак спадарыня Галіна Русак — мастачка з ЗША, выстава твораў якой дэманстравалася ў Мінску, і спадарыня Ала Орса-Рамана — прафесар хіміі з Нью-Йорка. Яны выказалі глыбокую заклапочанасць станам

гістарычных і архітэктурных помнікаў Навагрудка, у прыватнасці, руін Навагрудскага замка, які знаходзіцца ў крытычным стане і патрабуе тэрміновых выратавальных работ, цікаваліся таксама праблемамі развіцця культуры. З лёгкай рукі спадарыні Г.Русак у гэтым годзе работы пачнуцца. Да ўдзелу ў праекце далучаецца майстэрня кансервацыі помнікаў у Варшаве, якую ўзначальвае спадар Тадэвуш Поляк, таксама ўраджэнец Навагрудчыны.

Не адзін раз былі на Бацькаўшчыне спадар Я.Сажыч (ЗША) і М.Баяроўскі (Англія). У мінулым годзе ў розных мясцінах пабываў спадар К.Мерляк. Хочацца спадзявацца, што сувязь з Радзімай будзе ўсё больш трываць і сённяшня жыхары Навагрудка ўсё часцей будуць вітаць тут былых наваградцаў. Дзякуючы гэтым сувязям, па крупінках збіраецца і вяртаецца наша згубленая гісторыя. Прыкладам можа паслужыць фільм, зняты ў Навагрудку ў 1931 годзе Варшаўскай кінастудыяй па заказе яўрэйскай абшчыны ў Навагрудку, які разам з цэлым шэрагам іншых цікавых матэрыялаў перадаў у дар гісторыка-краязнаўчому музею спадар Дж.Кэган, былы вязень навагрудскага гета, які зараз жыве ў Лондане.

Цяпер ён рытуе да паказу ў Лондане выставу аб трагедыі яўрэйскай абшчыны Навагрудка ў гады нямецкай акупацыі, актыўна займаецца пошукам архіўных дакументаў, тым самым дапамагае аднавіць яшчэ адну старонку нашай гісторыі. Гэта выстава адначасова паслужыць пашырэнню ведаў аб нашай краіне ў Англіі.

Надаўна дзіцячае аддзяленне наваградскай бальніцы атрымала партыю лекаў ад камітэта наваградцаў у Ізраілі, якім кіруе спадар Г.Брук. Гэта знак удзячнасці за тое, што тут памятаюць аб іх родных, якія загінулі ў гады вайны.

Добрыя справы нараджаюць аптымізм, умацоўваюць надзею на тое, што жыццё ў невялікім правінцыйным сёння Навагрудку не засне. Хочацца спадзявацца, што і дар спадарыні Т.Стагановіч, які папоўніў калекцыю мастацкай твораў у музеі, падштурне да стварэння сваёй, няхай невялікай мастацкай галерэі, дзе можна будзе сустрэць творы навагрудскіх мастакоў К.Качана, В.Сташчанюка, Р.Сіплевіч, С.Геруса, а можа з цягам часу і Г.Русак, М.Моўчана, М.Дучыца і іншых вядомых і невядомых мастакоў, чых твораў пакуль яшчэ няма ў музеі.

Тамара ВЯРШЫЦКАЯ.

АХВЯРАМ
ВАЙНЫ
ПРОСІМ
ДАПАМАГЧЫ

Першае ўпамінанне аб мястэчку Куранец у летапісе датавана 1568 годам. Менавіта тады “Лукаш Куренецкі ўчыніў запісь на Куранец першай сваёй жонке Стефани Александровне, урождённой княгине Вишневецкой”. З тае пары наш Куранец упамінаецца ў летапісах як гандлёвае і рамеснае мястэчка. У 1860 годзе ў Куранцы была царква, каталіцкі касцёл, некалькі сінагог.

Ужо ў гэты час у мястэчку было шмат яўрэйскага насельніцтва, якое лічыла сябе мясцовым і добра жылося з суседзямі — беларусамі, палякамі.

Всякоўцы да гэтага часу ўспамінаюць добрым словам яўрэйскіх крамнікаў, якія, паспагадаўшы бедняку, згаджаліся:

— Добра, вазьмі тавар сёння. Грошы вернеш потым.

У Куранцы яўрэі да вайны трымалі лаўкі. З прыходам немцаў многія з іх хаваліся ў беларускіх сем’ях.

У 1942 годзе карнікі ўчынілі сапраўдны генацыд: сагналі куранецкіх яўрэяў у вялікі хлэй на ўскраіну вёскі і падпалі яго. Тых, хто спрабаваў уцячы, расстрэльвалі ва ўпор, дабівалі прыкладамі.

І 040 дзяцей, жанчын, старых яўрэйскай нацыянальнасці знайшлі месца апошняга спачыну тут, дзе зараз знаходзіцца мемарыяльны знак, устаноўлены яшчэ ў пасляваенныя гады.

Зараз, напярэдадні 50-годдзя Вялікай Перамогі, у Куранецкім сельсаветаце ідзе шырокамаштабная акцыя па аднаўленню і рэстаўрацыі помнікаў у гонар апошняй вайны. Прыведзены ў парадак усе воінскія пахаванні, рэстаўрыраваны помнікі і мемарыялы.

І толькі помнік яўрэям, спалены ў 1942 годзе, застаецца ранейшым. Ужо гатовы новы — мармуровая стэла з надпісамі, але разлічыцца за яго няма чым.

Наша просьба да ўсіх, каго зацікавіў мой расказ: дапамажыце сродкамі. Наш доўгі, каб ахвяры фальклорнага генацыду былі ўшанаваны як належыць. Можна, хтосьці з былых куранчан-яўрэяў адзавецца на нашу просьбу, каб да 50-годдзя Вялікай Перамогі ўстанавіць новы помнік на месцы знішчэння мірных жыхароў-яўрэяў.

Грошы можна пералічыць на пазабюджэтны рахунак N 143813 Куранецкага сельсавета ў Аграпрамбанку г. Вілейкі. Звязьцацца з намі можна па тэлефоне 46-4-35.

Віктар УЛЦКІ,
старшыня
Куранецкага
сельсавета
Вілейскага раёна.

У ДЗЕЙНАСЦІ Нацыянальнага навукова-асветнага цэнтра імя Ф.Скарыны і створанай на яго аснове Міжнароднай асацыяцыі беларусістаў (МАБ) і Нацыянальнай асацыяцыі беларусістаў (усе яны ўзніклі ў 1991 годзе) важнае месца займае правядзенне міжнародных і рэгіянальных навуковых канферэнцый гуманітарнага цыкла, прысвечаных гісторыі і культуры Беларусі, нацыянальнай самасвядомасці, комплекснаму даследаванню праблем беларусазнаўства. Цэнтр імя Ф.Скарыны і МАБ сталі каардынацыйным асяродкам даследавання гэтых праблем у нашай краіне, зразумела, пры падтрымцы Міністэрства адукацыі і навукі, універсітэтаў ды і іншых навуковых і навучальных устаноў Беларусі.

ПРА ГЕРОЯЎ І БЛАЗНАЎ ГІСТОРЫІ

УСМЕШКІ СПАДАРЫНІ КЛІА

рэнцыях, прысвечаных нацыянальным і рэгіянальным праблемам у іх гістарычных, сацыяльна-палітычных і духоўна-культурных аспектах. Назапашаны вопыт і навуковы даробак дзволіў цэнтру імя Ф.Скарыны пры падтрымцы дзяржаўных устаноў, спонсараў і МАБ перайсці да сістэмнага даследавання міжнацыянальных узаемадзеянняў культур і правесці летась тры міжнародныя канферэнцыі, прысвечаныя беларуска-яўрэйскім, беларуска-амерыканскім гістарычным і культурным узаемадзеянням, і разам са згуртаваннем беларусаў свету "Бацькаўшчына" канферэнцыю "Культура беларускага замежжа".

Спадзяюся, што гэтыя даследаванні, якія маюць вялікае значэнне ў гарманізацыі міжнацыянальных узаемадзеянняў, будуць стымуляваны на запланаванай МАБ і цэнтрам імя Ф.Скарыны прадстаўнічай міжнароднай навуковай канферэнцыі на II Міжнародным кангрэсе беларусістаў, які мае адбыцца сёлета 16–18 траўня. Тама канферэнцыі зацкавіць не толькі прадстаўнікоў гуманітарных навук і дзеячаў культуры, але і палітолагаў, эканамістаў, грамадскіх дзеячаў. Яна сфармулявана дастаткова шырока: "Беларусь паміж Усходам і Захадам: праблемы нацыянальнага, рэлігійнага і культурнага ўзаемадзеяння, дыялогу і сінтэзы".

Сёння я хацеў бы адзначыць уклад нашых гродзенскіх калегаў у актывізацыю беларусазнаўчых даследаванняў у кантэксце славянскай і агульнаеўрапейскай гісторыі і культуры. У 1992 годзе яны падрыхтавалі міжнародную канферэнцыю, прысвечаную гісторыі культуры і рэлігіі ў Вялікім Княстве Літоўскім (XIII–XVIII стагоддзі) і Беларусі ў складзе Расійскай імперыі (канец XVIII – пачатак XX стагоддзяў). Адна з самых прадстаўнічых і пльённых па выніках "рымскіх" канферэнцый ("Рым-IV"), прысвечаная нацыянальным і рэгіянальным культурам (культурнаму памежжю) Беларусі, Літвы, Польшчы і Украіны, адбылася ў 1994 годзе ў Гродне. Матэрыялы канферэнцыі апублікаваны ў 3-й кніжцы "Беларусіка".

Урэшце, сёлета гісторыкі Гродзенскага ўніверсітэта пры падтрымцы Міністэрства адукацыі і навукі ды Рэспубліканскага

савета Беларускага таварыства аховы помнікаў гісторыі і культуры падрыхтавалі канферэнцыю, унікальную пакуль што ў нас па сваёй тэматыцы: "Усмешкі спадарыні Кліа: гістарычныя кур'эзы і парадоксы і іх выкарыстанне ў навуковых даследаваннях і выкладчыцкай дзейнасці", якая адбылася ў канцы сакавіка. Гэтая цікавая навуковая імпрэза не адбылася б без энтузіязму і настойлівасці яе непасрэдных арганізатараў, дацэнтаў кафедры гісторыі Беларусі Гродзенскага ўніверсітэта Святланы Сяльверставай, Святланы Палуцкай, намесніка старшыні праўлення Гродзенскага абласнога таварыства аховы помнікаў гісторыі і культуры Дзмітрыя Аляшкевіча ды іх добраахвотных памочнікаў. Арганізатары канферэнцыі пры нашай цяперашняй беднасці (зразумела, не ўсім, а сферы навукі і культуры), пры фактычнай адсутнасці сродкаў на камандзіроўкі здолелі знайсці фінансаванне, каб забяспечыць прыезд і пражыванне ў Гродне іншагародніх удзельнікаў, у тым ліку з Мінска (8), Навагрудка (1), нават з Масквы (1), узялі на сябе ўсе іншыя выдаткі.

Мяне папрасілі весці навуковыя пасяджэнні канферэнцыі. Такім чынам, я праслухаў усе даклады і паведамленні гэтага дэмакратычнага форуму, у якім удзельнічалі ўсе, хто мае дачыненне да навукі – ад прафэсара, дактараў навук і прафэсараў да студэнтаў-гісторыкаў. Прынцыповае значэнне новага падыходу да гісторыі і культуры, які выявіўся ў тэматыцы канферэнцыі, на мой погляд, заключаецца ў пераадоленні ранейшай безаблічнасці савецкай гуманітарнай навукі, у вяртанні ёй асноўнай дзеючай асобы культурына-гістарычнага працэсу – чалавека. Персаніфікацыя гістарычнай навукі збліжае яе з філалагіяй, белетрыстыкай, эстэтыкай, тэатралізуе і драматызуе гістарычны працэс і праз гэта вяртае ёй жыццёвасць. А жыццё ёсць заўсёды драма: трагедыя, камедыя альбо, урэшце, тое і другое – трагікамедыя. Вядомы расійскі філосаф Мікалай Бярдзэеў у кнізе "Сэнс гісторыі" справядліва адзначаў, што гістарычная навука заўсёды ёсць аповесць пра асабістае, пра індывідуальны лёс чалавека, нацыі, дзяржавы. Сродкамі яе

персаналізацыі з'яўляецца майстэрства гісторыка, яго інтуіцыя і літаратурны дар, але перш за ўсё – першакрыніцы, архіўныя сведчанні, якія дазваляюць удыхнуць у навуковы тэкст жывое трапяткое жыццё прайздзёных этапаў гісторыі.

Гісторыя народаў, дзяржаў, цывілізацый, як і жыццё асабістае, ёсць найчасцей драма з трагічным фіналам. Але ёсць у гісторыі свой спод, свой камічны, нават гратэскавы аспект. Ён, на жаль, найменш прыкметны сёння, бо афіцыйнае, дэперсанафікаванае грамадства прытуляе, нярэдка поўнасьцю рэдуцыруе пачуццё смешнага, неадпаведнага, кур'эзнага. А між тым у нашым сённяшнім жыцці герой усё часцей выцясняецца трыкстэрам – камічным альбо дэманічным дублёрам. Вось тут якраз і прыдадуцца ўсмешкі спадарыні Кліа – музы гісторыі.

Гэтым усмешкам, гістарычным кур'эзам і парадоксам была прысвечана гродзенская канферэнцыя. Не ўсе яе ўдзельнікі зразумелі яе ідэю, той-сёй не паспеў увайсці ў нязвыклы навуковы кантэкст. Але рыхтуецца зборнік навукова-папулярных артыкулаў па матэрыялах канферэнцыі, гэта значыць, даядзецца папрацаваць над тэкстамі дакладаў. Я спыняюся на тых паведамленнях, якія ў пэўнай ступені адпавядалі ідэі гэтай канферэнцыі.

Цікавым было выступленне вядомага гісторыка, першага прафэсара Гродзенскага ўніверсітэта Алеся Краўцэвіча "Дынастыя Ягелонаў – рэальнасць альбо міф?" Размова ішла пра драматычны эпизод жыцця караля Ягайлы (герою – 76 гадоў) і яго дзевятнаццацігадовай жонкі Софіі, беларускай князёўны з роду Гальшанскіх. Софія надобразычліўца абвінавачвалі ў шлюбнай нявернасці і такім чынам паставілі пад сумненне законнасць дынастыі Ягелонаў. Адбыўся суд, які ўрэшце рэшт апраўдаў каралеву. Леанід Гарызонтаў (Масква, Інстытут славяназнаўства і балканістыкі) прысвяціў сваё выступленне кур'эзам царскай адміністрацыі і парадоксам расійскай грамадскай думкі, паводле стэрэатыпаў якіх уладальнікі прозвішчаў на -скі, -іч успрымаліся як палякі і, як вынік, падазраваліся ў незалежнасці да Расіі. Доклад Сяргея Піваварчыка (Гродна, ўніверсітэт) "Адкуль на Бела-

русі Сокаль?" развівае гэты сюжэт па архіўных "справах" аб змене прозвішчаў. Сюжэт вядомы паводле трагікамедыі Янкі Купалы "Тутэйшыя".

Даклад Алены Філатавай (Інстытут гісторыі) прысвечаны авантурнай біяграфіі Ф.Сапегі, які быў прататыпам галоўнага героя рамана "Парыжскія тайны" французскага пісьменніка Эжэна Сю. Яе калега па інстытуце Андрэй Кіштымаў выступіў з двума дакладамі. У першым распавядаецца пра сур'эзныя і кур'эзныя выстаўкі XIX – пачатку XX стагоддзяў, на іх былі экспанаваны з Беларусі. Другі ягоны даклад – "Першыя ўласнікі аўтамататэхнікі ў Беларусі пачатку XX стагоддзя: спроба сацыяльнага партрэта". Добра папрацаваў дацэнт Белдзяржуніверсітэта Валерыі Кастыльёў: ён падрыхтаваў "анталогію гістарычных кур'эзаў" і апісаў прыгоды помніка каралю Станіславу Панятоўскаму, Аляксандра Дабрыня (Гродна) апавядаў пра такія ж кур'эзныя прыгоды адрыўтага Г.Шліманна славуэтага скарба Прыяма, які ўрэшце рэшт аказаўся ў Расіі. Змест даклада Вячаслава Швэда (Гродна, ўніверсітэт) зразумелы па назве: "Працітаты стрэламі Амура: А.Т.Касцюшка і яго каханкі".

Прафесар, доктар філасофскіх навук І.Разенфельд з Гродна гаварыў пра трагікамічную "справу" прафэсараў Пецярбургскага ўніверсітэта 1821 года, якая стала сваёй роду "архетыпам" безліч падобных "справаў" у Расійскай імперыі і ў СССР. Адно з іх праілюстравалі ў цікавым архіўным матэрыяле Аляксандр Гасцеў у дакладзе "Чаму Якаў Чарток не стаў літографам: да пытання аб псіхалогіі гарадзенскага абывацеля". Мой даклад быў аб трагікамічных кур'эзах, трыумфу і заўчаснай смерці лідэра мінскага "акраінага саюзу рускага народа" (у прастаноў – чарнасошцы) і пра ягоную газету "Мінскае слова" (1906–1912). Кур'эзным эпизодам гісторыі уніяцкай царквы былі прысвечаны даклады Святланы Палуцкай (Гродна), Уладзіміра Сосны (Мінск). З дакладамі выступілі Валерыі Чарапіца (прафесар, дэкан факультэта гісторыі і культуры Гродзенскага ўніверсітэта), Анатоль Шчарбакоў (Мінск), Паліна Кашко (Мінск), Міхась Гайба (Навагрудак), Андрэй Майсёнак (Гродна), Аляксей Шаландка (Гродна), Аляксандр Смялянчук, студэнткі Гродзенскага ўніверсітэта Наталія Слїж і В.Сабалеўска, Тадэвуш Кручкоўскі (Гродна).

Нашы гісторыкі і культурологі пераходзяць да мікрадаследаванняў, не забываючы пра канцэптуальнасць. Гэта сведчанне сталася навукі. А ў нашага чытача наперадзе – сустрэча з цікаваю кніжкаю.

Уладзімір КОНАН.

"ЛЮДЯМ К ДОБРОМУ НАУЧЕНИЮ"

[Заканчэнне.

Пачатак на 1-й стар.]

Зразумела, што нас найперш цікавіць беларускамоўнае кнігавыданне. На працягу года было выдадзена 795 кніг (у 1993 – 787) разам з ратапрынтнымі вуз-кагаліновымі выданнямі, даведнікамі для спецыялістаў і г.д. Дзяржаўныя выдавецтвы выпусцілі ў свет 132 літаратурна-мастацкія і 57 дзіцячых кніг, 123 навучальныя дапаможнікі, 52 навукова-папулярныя і 32 даведна-энцыклапедычныя выданні. Атрымліваецца, што стварэнне нацыянальнага фонду беларускамоўнай літаратуры залежыць цалкам ад дзяржаўных выдавецтваў, і гэтую работу яны робяць, прыкладаючы ўсе сілы і выкарыстоўваючы свой творчы патэнцыял.

Для беларускага школьніцтва выпушчана 119 падручнікаў, наклад якіх дасягнуў 11,9 мільёна асобнікаў, што нават перавысіла адпаведны паказчык паказчыкі. Але толькі пятая частка ўсёй гэтай прадукцыі – на дзяржаўнай мове. Пра якое ж адроджэнне беларускай нацыянальнай школы можа ісці гаворка?

Выдавецтва "Мастацкая літаратура" распачало выданне серыі "Спадчына", "Галасы беларускага замежжа", "Скарбы сусветнай літаратуры". Вельмі важная, жыццёва неабходная справа, але наклады серыйных выданняў упалі да 1 500 асобнікаў. Якую ролю ў культурным жыцці краіны змога адыграць такое выданне, калі яго днём з агнём праз некаторы час не знойдзеш, калі яно не трапіць нават у галоўныя бібліятэкі. Кола чытачоў беларускіх кніг заўсёды было невялікім, сёння ж яно робіцца замкнёным і нагадвае нейкую секту, якая і хацела б пашырыць свае шэрагі, ды не можа: кніга адразу пасля выхаду робіцца бібліяграфічнай рэдкасцю. Гэтак было летась. Сёлета ж, калі цэны на кніжкі падзюць, і на ўсё астатняе, не разыходзяцца нават мізэрныя наклады. Кнігарні пачалі нагадваць кніжныя выстаўкі: і кніжкі цікавыя на прыпаўку, і наведвальнікаў за дзень легіён перавернецца, а ўрэшце рэшт ніхто нічога не купляе (дакладней, і хацеў бы купіць, ды "купіла" няма).

У прэс-рэлізе, распаўсюджаным Міністэрствам культуры і друку, добрай прыкметай мінулага года было названа з'яўленне на беларускім кніжным рынку дзіцячай даведчнай літаратуры ("Детский плутарх", "Все обо всем", "Энциклопедия вымышленных существ", "Я познаю мир" і г.д.). Але выдадзена яна, як бачым, на рускай мове – значыць зноў працягваюць беларусы на суседнюю дзяржаву. У тым жа прэс-рэлізе заяўлена, што ў выдавецтве "БелЭн" на "падыходзе" першы том 18-томнай "Беларускай энцыклапедыі". І тут агортваюць маркотныя думкі. Нацыянальная энцыклапедыя, што ахоплівае ўсе сферы жыцця, павінна быць не толькі ў кніжнай бібліятэцы, кожнай дзяржаўнай установе, але і ў кожнай сям'і, інакш яна не выканае тае ролі ў грамадстве, якую павінна выконваць. Падчас з'яўлення нацыянальнай энцыклапедыі ў Чэхіі была праведзена цэлая агітацыйная кампанія, і мець падобнае выданне сталася справай гонару кожнай чэшскай сям'і. А ў нас пра тую энцыклапедыю ведае жменя філолагаў, літаратараў ды выдаўцоў.

Але пра якую стабільную дзяржаўную кнігавыдавецкую палітыку можна гаварыць, калі пад пагрозай сама дзяржаўнасць краіны, зроблены замах на душу народа – яго мову?

Закончыла сваю працу кніжная выстава, дзе на адну беларускую кніжку прыходзіўся не адзін дзсятак кніжак рускіх, а ў Доме кнігі застаўся сядзець на под'ёме той, хто першым на роднай мове выдрукаваў галоўнейшую кнігу на свеце – Біблію: Богу ко чти и людям к доброму научению.

Вялікі гіпсавы помнік (скульптар С.Адашкевіч) ахвяравала беднай дзяржаве прыватная газета "Частны детектив". А арганізатар работы А.Белы паабяцаў у хуткім часе адліць вялікага палачаніна ў бронзе і пасадзіць у належным месцы пасярод сталіцы.

А пакуль сядзіць Скарына, як ганаровы прыздвернік Міністэрства культуры і друку, пры саменькай лясвіцы, праўда, дакументы ні ў кога не патрабуе. А шкада, хай бы не ўпускаў у міністэрства тых чыноўнікаў, якія на дзяржаўнай службе знаходзяцца, а дзяржаўную мову вывучыць п'януюцца.

Я.ЗЭЛЬВІЧ.

ДА 105-х УГОДКАЎ Казіміра СВАЯКА

КАБ НЕ ЗАГАВЕЦЬ ДУШОЙ

105-я ўгодкі з дня нараджэння Казіміра Сваяка былі ўшанаваны годна й урачыста — вечарынаю ў Доме літаратара пры добра напоўненай зале і прыгожа надрукаванымі запрашальнікамі. Не тое, што пяць год таму, калі адзначаўся стогадовы юбілей занага паэта, публіцыста, ксяндза-асветніка. Па згадках спадара Адама Мальдзіса, тады ў клубе вёскі Ключчаны, родных мясцінах паэта, ледзь сабралася 15 асобаў пенсійнага веку, самых адважных і мала залежных ад мясцовага начальства. А потым у наваколлі цікавіліся, чые ж імяны адзначалі — ці то сваяка Мальдзіса, ці то сваяка Пазыняка. Але і цяпер, запягаўшы паспалітага чалавека на вуліцы, хто такі Сваяк, наўрад пачуеш уцяжны адказ. І гэта не дзіва... Вось кароткія біяграфічныя звесткі, што пададзены ў рэпрэнтным зборніку вершаў паэта “Мая ліра”. “Казімір Сваяк (Канстанцін Стэповіч) нарадзіўся 19 лютага 1890 года ў мнагадзетнай сялянскай сям’і арандатара ў вёсцы Барокі Свянцянскага павета Віленскай губерні. Пачатковую школу скончыў у роднай вёсцы, у 1905 годзе — гарадскую ў Свянцянах. У 1907 годзе паступіў у Віленскую каталіцкую духоўную семінарыю, дзе далучыўся да беларускага адраджэнскага руху, што гуртаваўся вакол рэдакцыі газеты “Наша ніва”.

жы абранец спакусы бязбожнасці і палітычных захапленняў. Хочацца, каб чытачы сам-насам пасумовіліся з асобаю Казіміра Сваяка, тым больш, што ён даў такую магчымасць праз твор “Дзея маёй мыслі, сэрца і волі”, твор дзівосны, які пісаўся некалькі гадоў з розных нагодаў. Першае выданне гэтага невялікага зборніка выйшла ў Вільні ў 1932 годзе пад рэдак-

Забараняе навук беларускіх цэлай сваёй “павагай”... 15.VIII. Зельная... Было сяньня ў касцёле шмат і праваслаўных, каторыя спадзяваліся беларускай навукі...”

І яшчэ адзін запіс з ліста да брата, запіс, які быццам бы звернуты да сучасных палітыкаў і палітыканаў. “Рух палітычны ці наогул грамадскі мае падклад этычны... Адраджэнне мовы нашае і то мае сувязь з справамі этыкі... Мы павінны дайсці да высновы, што калі адкінем хрысціянства з руху нашага народнага, то ён, гэты рух, расплывецца ў золькай міжнароднасці і этычнай развязласці. “Не пакідайма мовы роднай, каб ня ўмерлі”. Не пакідайма рэлігіі глыбокай нашай, каб не загавець душой...”

Запіскі гэтыя — сапраўдны голас душы чалавека, для якога паняцце “Бог і Айчына” стала асноваю жыцця.

Але вернемся да вечарыны. У той вечар было прамовлена шмат разумных і шчырых слоў і з нагоды юбілею, і ў сувязі з нашымі рэаліямі. Прагучалі з вуснаў знаных на Беларусі і за яе межамі людзей: спадароў А. Мальдзіса, Г. Сурмач, Ф. Янушкевіча, Л. Пецінай... Артыст спадар Вільнянскі чытаў вершы К. Сваяка, бард А. Атаманаў спяваў свае прыгожыя песні. Святарскі каталіцкі корпус прадстаўляў айцец Уладзіслаў Завальнюк, пробашч касцёла Святых Сымона і Алены ў Мінску. Ён зусім слушна заакцэнтаваў увагу на духоўным выхаванні ў сям’і Стэповічаў і на ролі бацькоў К. Сваяка. Сапраўды, хоць нагодаю вечарыны быў юбілей паэта, але выступоўцы не забыліся ўспомніць удзячным словам і ягоных бацькоў — Матэвуша і Альжбэту, якія здолелі даць усім дзецям добрае выхаванне і адукацыю. Неаднойчы падчас вечарыны ўспаміналася імя і старэйшага брата Казіміра — Альбіна Стэповіча, таленавітага музыканта, публіцыста, палітычнага дзеяча 30-х гадоў, з якім К. Сваяк быў асабліва блізка. Не ведаю, ці дарэчы тут слова “сенсация”, але менавіта такое ўражанне зрабілі музычныя творы, што прагучалі са сцэны. Гэта былі песні і раманы Альбіна Стэповіча на вершы Купалы, Сваяка і свае ўласныя. Віктар Скорбагатаў і Ганна Каржанеўская вызвалі гэтую музыку з палону забыцця і прадставілі яе ў незвычайным зыяні. Талент творцы яе відавочны. Вельмі хочацца верыць, што гэтыя творы, бліснуўшы на юбілейнай вечарыне, не будуць забытыя наоў. Хочацца верыць, што ўсёй сям’і Стэповічаў Беларусь нарэшце аддасць належную пашану.

Інтэлігентна й прыгожа правяла вечарыну аўтар сцэнарыя спадарыня Ірына Багдановіч, дасведчаная літаратуразнаўца й паэтка. Прысутныя адчулі каштоўнасць таго, што прамовілася й пралілося ў гуках, адчулі светлы дух людзей, чые імяны былі ўспомнены. У фінале вечарыны прагучаў гімн “Магутны Божа”, праспяваны залаю, як належа быць, стоячы. Фанаграма дапамагла прысутным узгадаць і словы, і мелодыю. Ёсць спадзяванне, што на 110-я ўгодкі Казіміра Сваяка поўная зала ўпэўнена і чыста, без падказкі, будзе спяваць духоўны гімн Беларусі.

Зьміцер КАЛІСТРА.

P.S. У цытатах захавана мова К. Сваяка.

Казімір СВАЯК (1890 — 1926)

цыяй ксяндза Адама Станкевіча, чацвёртае ж — у 1992-м у Мінску па замове Беларускай Каталіцкай Грамады: Дык паслухаем, што прамаўлялася маладому паэту і святару праз радкі. “...3 восені 1906 году я інтэрэсуся рэлігіяй і варочаюся павольна да пакінутай малітвы. Помню дзіўны момант. Я прыхаў у Вільню з дарагім маім айцом. Зайшліся ў катэдру, бацька дзеля Бога, а я сам ня ведаю дзеля чаго: маліцца я не мог. У капліцы адпраўлялася набажэнства. Колькі асоб з твару, як мне паказалася, інтэлігентных кленчылі ў малітве і размышлельні... Бацька апусціўся на каленкі і пачаў свае малітвы. Сэрца маё забіла трывогай... Здалося мне, што лёс мой ня толькі ад мяне залежны. Агляд Прадвечны Бога мусіць быць над кожным. Чаго ён ад мяне жадае? Ці Ягонае помач мне не патрэбна?.. Я хацеў высокага зразуменьня і вялікіх учынкаў. Мысль мая аднак спакарнела... Я маліўся”. Наступны запіс трохі пазнеішага часу. “Выбраў сабе небяспечную дарогу: уступіць у сэмінарыю. Баюся, хоць чую руку Божую, што не дарма вырвала мяне з таго балота гнойнага, у каторае пачаў лезьці, забыўшы Бога ў сваім сэрцы”. А вось запіс, у якім вызначана жыццёвае крэда гэтага чалавека: “Хочаць у нашай парафіі закладаць гурткі соцыялістычныя. Шкода мо’працы і захаду! Каб свае сілы лепш абярнулі на працу: “з Народам для Бога”, — а не “бяз Бога для Народу”.

Вельмі жыва занатавана ў “Дзеях...” тое, як парафіяне і касцельнае начальства ўспрымалі казанні ў беларускай мове. “27.VII.1919. Лапеніца. Прамаўляў тут пабеларуску. Неспадзявана добрай душой была выслухана прамова, хоць колькі асоб з мясцовай шляхты спачатку ўсьміхнуліся, што “папросту” аб Богу стаў вучыць... 3.VIII. Другое казаньне. Спачатку, адзін голас (на хорах) незадавальненныя. Ніхто ўжо ня ўсьміхаецца, толькі двух дзяцоўку крышку маніфэстацыяна выходзяць з касцёла. Ціш, заінтэрэсаваньне небывалае... 8.VIII. Прышоў ліст ад дзекана-

Янка САМОТНІК З ХОШЧНА

Гэтак часта сябе называе Янка Тарчэўскі — родны ўнук Францішкавай сястры Ганны Багушэвіч. Для самога Францішка ён таксама ўнук, але ўжо стрыечны. Тым не менш, дзядзька Янка ўсцешаны, што належыць да роду Багушэвічаў. Праз усё сваё жыццё ён пранёс любасць да сваёй Бацькаўшчыны, да свайго краю, да сваёй зямлі, мовы, культуры. Гэтак паспрыяла і тое, што яго тата — Ян Тарчэўскі — таксама быў самахварным прыхільнікам беларусчыны. Узгаданы на Багушэвічавым патрыятызме, на яго творчасці, ён і сыну пера-

го яшчэ раз дзякую за кніжку і за тое, што ты, братка, у ёй “не забыў пра мяне”. Ну а цяпер пастараюся адказаць на твае пытанні.

1. Не ведаю чаму, але пра Свіраны ў нас у хаце ніколі не было гаворкі, і я ніколі ў іх не быў.

2. Пра сваю маму. Што ж я магу расказаць? Хіба толькі тое, што была яна вельмі скромная, цяхая, запрацаваная, а жыццё не паскупіла ёй усялякага гора. Традыцыйнасць у нашай сям’і вызначаў каталіцкі календар і касцёл. Калі быў наказаны пост, дык гэта быў пост. Нікому і ў галаву не прыходзіла, каб яго ламаць. Вось, скажам, Вялікі пост перад Вялікаднем,

УСЯГО АДЗІН ЛІСТ

даў сваю любасць да ўсяго нашага, спрадвечнага. З пасляваенай пары дзядзька Янка жыў у Польшчы. Калі быў маладзейшы, часам наезджаў у Вільню, Ашмяны, Кушляны і сваю родную Асінаўку. Цяпер мы з ім толькі зрэдку лістваемся. Ліставанне наша, безумоўна, не зусім прыватнае. Яно прасякнута жаданнем глыбей спазнаць і Францішка Багушэвіча, і блізкіх да яго людзей, і шмат чаго іншага, грамадскага, значнага. Пра гэта якраз адзін з яго апошніх лістоў. Прачытаем яго цалкам, тым больш, што Багушэвічаву ўнуку ў красавіку час адлічыць восемдзесят гадоў. То чытайма:

“Даражэнькі Уладзімір!

Пасля ці не двухгадовага перапынку ў нашай перапісцы дык невядома ад чага расплачаць пісаць гэты ліст. Ну дык перш за ўсё хачу табе шчыра і сардэчна падзякаваць за прысланую кніжку “Сцежкамі Мацея Бурачка” — гэта значыць, за тое, што ты пастараўся яе прысласць, а таксама за тваю вялікую працу над ёю. Мне здаецца, што вольны дзякуючы тваёй стараннай працы тыя сцежкі не зрабаслі палыном і не патанулі ў людской непамяці. Праўда, што з аповесці Хомчанкі тыя ўкраінскія сцежкі Ф.Б., менш-больш апісаныя, але вольны ведама, колькі там фікцыі, а колькі праўды ці асобы там успомнены праўдзівыя ўсе, а таксама імяны і ініцыялы, што твая кніжка і дзеля таго, хоць цікава напісана, а ўсё ж мне асабіста паказалася яна чужавата. А вольны тваіх “Сцежках” знаходжу і праўдзівасць, і стараннасць пры апісанні людзей і ўдакументаваных фактаў, каторыя маглі нешта сказаць пра Ф.Б. Чытаючы яе, перажываў я: вольны быццам хадзіў па тых кушлянскіх сцежках. І дзеля та-

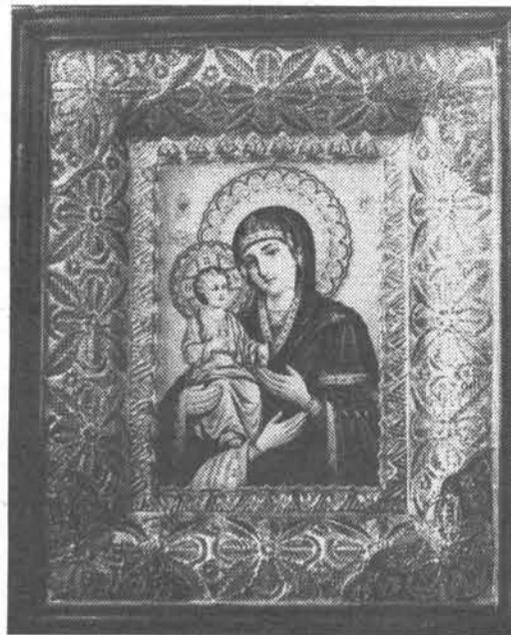
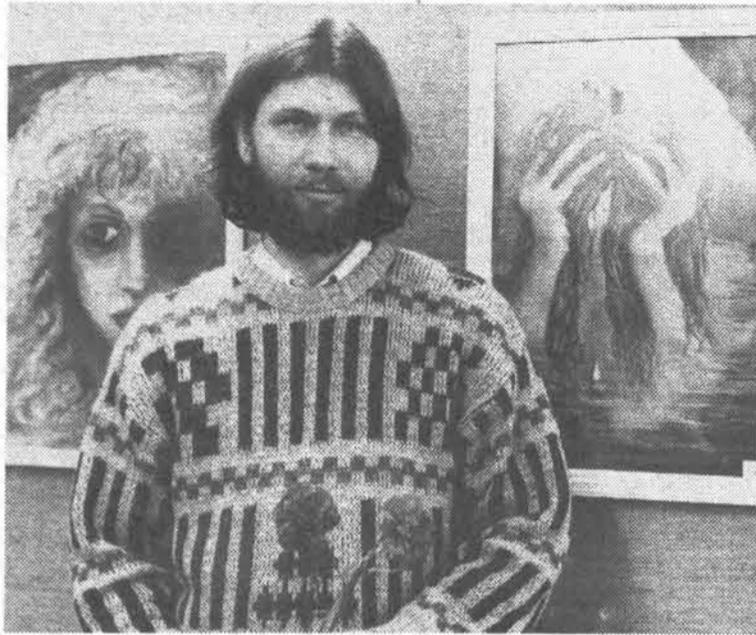
дык толькі ў нядзелю можна было паесці з мясам ці бліноў з верашчакаю — ой, як смачна было! А ўжо серада, пятніца і субота, дык там толькі заўважліва стравы алеем альбо елі бульбу з саладухай, а рэшта днёў можна было есці з малаком. Кальханак і казак я не помню, хіба іх не было. А песні яна спявала толькі набожныя, польскія, прадучы кудзелю. Навучыла мяне шанаваць і вельмі любіць прыроду, усяго, што жыўе. Ну і моцна верыць у Бога, яго вялікай моцы. Аднаго маме не ўдалося: а гэта пераканаць мяне, што мы палякі! Тут ужо ўзяло верх татава перакананне.

3. Цяпер пра тату. Не шмат мне помніцца пра яго, але тое-сеё прыпамінаецца. Што праўда, тады, будучы дзесяцігадовым хлапчуком, не вельмі я разумееў тыя падзеі, у якіх удзельнічаў тата. Але помню, што яго часта правяраў паліцыя, а калі праходзілі выбары ў Сойм, дык тату забралі ў турму, а ў хаце рабілі рэвізіі. Было з гэтага многа бяды. Трэба было хаваць усе газэты, кніжкі — усё, што было па-беларуску. Так было, што, калі беларус, значыць камуніст і няма што з такім цацкацца, усіх у адзін мех. Так паступалі польскія ўлады. А тата сапраўды не быў камуністам, а проста жадаў праўды і напярвы долі свайму народу, таксама, як і Мацея Бурачок. Татавы зносіны з беларускімі дзеячамі з Вільні ксяндзамі — А.Станкевічам, Гадлеўскім і іншымі, з пасламі ў польскі Сейм беларусамі, каторых пасля судзілі, не даюць падставы прыпісваць тату камунізм. Тата вельмі цікавіўся тэатральнай дзейнасцю, намагаўся арганізаваць беларускія п’есы. Помніцца мне, як забраў мяне на такі спектакль у вёску Луды, што каля Граўжышак. Ставілася камедыя Фр. Аляхновіча “Птушка шчасця”.

[Заканчэнне на 8-й стар.]

Ян ТАРЧЭЎСКІ з жонкай Марыяй, дачкой Ганны Багушэвіч.

У мастацкай галерэі Мінскага абласнога цэнтра народнай творчасці працавала выстава пад назвай “Неба. Жыццё. Лёс”. Яна аб’яднала работы двух мастакоў -- Марыі Харытончык і Аляксея Аляксеева. Ён абодва -- інваліды і групы па зроку. І хоць лёс іх нялёгкі, мастакі змаглі захаваць у сабе дабрату,

чалавечнасць, уменне жыць і радавацца жыццю. Пра гэта сведчаць іх работы. **НА ЗДЫМКАХ:** мастак з Гродна Аляксей АЛЯКСЕЕЎ і яго работа “Белая варона”; аклад да гэтай іконы стварыла Марыя ХАРЫТОНЧЫК. Фота Аркадзя НІКАЛАЕВА.

УСЯГО АДЗІН ЛІСТ

[Заканчэнне.
Пачатак на 7-й стар.]

Хто браў удзел у гэтай камедыі, ужо не помню. Адно толькі згадаю, што ў той час у Граўжышках у касцёле працаваў арганістым тавы блізкі сваяк Сухавала. І вось ці толькі ён з сваімі дочкамі гэтую п’есу паставіў разам з татам. Хацеў тата наладзіць спектакль і ў Ашмяне, намагаўся паставіць драму “Страхі жыцця” — ці таксама Аляхновіча, у каторай і мне давлялося тады іграць ролю нейкага, здаецца, Алеся. Вазіў тата мяне і Чайкоўскую, тады яшчэ Сташкевічанку, у Ашмяны на пробы, але паказаўся ўсё надарма, бо як усё было гатова, дык улады не далі дазволу, каб паказаць гэтую драму на сцэне.

4. Адносна бел-чырвона-белага сцягу, дык я ж табе гаварыў, едучы з Менска ў Вільню, што я некалі чуў ці недзе чытаў, што гэтыя калеры ўзяты з постаці селяніна-сейбіта, засяваючага сваю ніву, а адзетага ў белую світку, апырэзанага чырвоным поясам. Мне здаецца, што гэта ўсё адно якая легенда, парадзіўшая ці з селянінам, ці з тым рыцарам у закрытаўленай кашулі. Важна тое, каб вось народ гарнуўся пад гэты сцяг.

5. Пра выніцэнне вязняў у Ашмянскім астразе. Помніцца мне, што там НКВД забіў некалькі дзесяткаў людзей — казалі, што некалькі, каля п’яцідзесяці асобаў. Выводзілі з турмы ў склеп пад гмахам быўшага староства (стаіць дагэтуль) і там стралялі і кідалі на кучу. Паміж пабітымі знаходзіўся і той, можна сказаць, сусед, Міхал Багдановіч з Белянішак, каторага толькі ранілі і кінулі на кучу пабітых, гдзе ён прыгаіўся і дачкаў ранку, калі ўсё абціхла, бо гэтыя каты ўжо ўцяклі, а немцаў яшчэ не было. Ён неяк вылез з гэтай казні. Нямецкія лекары яго вылечылі. Пасля вайны быў ён тут у Польшчы, не ведаю, чы яшчэ жывы...

У міжчасе знайшоўся той здымак з пахаваннем таты. Пасылаю яго табе, а таксама пасылаю ўсе паперы, якія яшчэ захаваліся ў мяне, а каторыя, калі мяне не стане, нікому не патрэбныя, дык прападуць марна. А вось у цябе, мой ты даражэнькі, можа на штосьці спатрэбяцца ў тваёй даследніцкай працы. Для мяне ж гэта вялікі гонар, што вось дзякуючы табе, памяць па маім тату не загіне. Пасылаю тут метрыкі татавага нараджэння і аб смерці ягонай маці, пашпарт нямецкі маеі матулі з 1917 года; паперы, каторыя сведчаць аб тым, чым тата займаўся; копіі дакументаў куплі Асінаўкі. Нейкія справы меў аж у Туле. Сам Бог ведае, гдзе яго не насіла па свеце. Яго больш цікавілі справы юрыдычныя, чым гаспадарка, аб яе клапаціцца прыходзілася маме.

Даражэнькі і родны мой Валодзя! Не думай, што я праз гэтыя два гады быў забыўшыся пра цябе і Бацькаўшчыну. Мае думкі кожны дзень кружылі па роднай старонцы. Не перастаю марыць, што можа дасць Бог дзевяццацца яшчэ калі

наведаць дарагія мне мясціны, хоць слабая на гэта надзея...

Дата майго нараджэння 27-га красавіка 1915 года.

Весткі пра падзеі на Беларусі маю толькі праз радыё “Свабода”. Не заўсёды яны бываюць сучасныя. Ну вядома, старыя дыназаўры яшчэ дзяржацца крэпка, а і ў народзе не ўсё складаецца так, як трэба... А можа ты мне напішаў штокольвек, з чаго можна будзе пацешыцца?

Янка ТАРЧЭЎСКИ.
30.VI.1992 г.”

Усяго толькі адзін ліст, а колькі ў ім для ўсіх нас цікавага, новага, невядомага, слушнага і надзённага! Гэтак і хочацца падзякаваць дзядзьку Янку за ягоную шчырасць, за тыя весткі, якія ён паведаміў нам для нашай гісторыі, для нашага гістарычнага летапісу. Цяпер можна быць пэўным, што не згіне, не закінецца на марна тая рупнасць, якую паклалі Тарчэўскія на алтар Бацькаўшчыны, дзеля беларушчыны. За гэта ім абодвум наша пашана, наша павага і ўдзячнасць.

Уладзімір СОДАЛЬ.

НА ЗДЫМКУ: стрыечны ўнук Ф.Багушэвіча Янка ТАРЧЭЎСКИ ля помніка свайму славетаму сваяку ў Жупранах. 1987 год.

ДА ЧЫТАЧОЎ “ГОЛАСУ РАДЗІМЫ”

Паважаныя сябры!

Доўгі час мы рабілі ўсё магчымае, каб вы не гублялі лучнасці з Бацькаўшчынай і атрымлівалі весткі праз нашу газету. “Голас Радзімы” фактычна пакуль адзінае выданне, якое трапляе да беларусаў як далёкага, так і блізкага замежжа. Мы вельмі ўдзячны ўсім нашым чытачам, якія падтрымліваюць газету і застаюцца з намі.

На жаль, у сувязі з пагаршэннем эканамічнага становішча з кожным днём робіцца ўсё цяжэй знаходзіць сродкі на выданне газеты і яе экспедзіраванне. Больш таго, з пачатку гэтага года расходы на паштовыя адпраўленні за мяжу павялічыліся ў шэсць разоў. Дзе ўзяць такія вялікія сродкі!

Мы звяртаемся да ўсіх нашых чытачоў і прыхільнікаў “Голасу Радзімы” з просьбай падтрымаць газету, якую вы лічыце сваёй і якая вам патрэбна. Будзем удзячны за любы ахвяраванні на газету, якія можна дасылаць у выглядзе чэкаў на адрас рэдакцыі або пераводзіць на рублёвы рахунак выдавецтва “Полымя” з паметкай:

Для газеты “Голас Радзімы” [Р/р 363902 у Гардырэцкі Белбизнесбанка г.Мінска, код 764].

Спіс ахвярадаўцаў будзе рэгулярна друкавацца ў газеце.

Спадзяемся на вашу дапамогу.

СПОРТ

“СПРАВА” КУРЛОВІЧА

Допінгавыя скандалы сёлета спартыўнымі журналістамі асвятляюцца не менш, чым сама буйныя спаборніцтвы. Адна справа змяняецца другой: спачатку папактавалі кітайскія плывуцькі, у якіх адабралі медалі за перамогі на першынстве свету і не зацвердзілі рэкорды, потым штрафным санкцыям падверглася вялікая група легкаатлетаў з многіх краін, у тым ліку і з краін СНД.

Нарэшце “дабраліся” і да чэмпіёна Алімпійскіх гульняў Аляксандра Курловіча, які сёння выступае за адзін з германскіх клубаў. Менавіта немцы і “пасадзейнічалі” дыскваліфікацыі беларуса на два гады. Сутнасць у наступным. Біяхімікі гэтай краіны дапусцілі грубыя парушэнні пры ўзяцці пробы на допінг у Курловіча: адсутнічаў прадстаўнік нашай

рэспублікі, аналіз не быў апамаваным і іншае.

І таму кіраўніцтва Камітэта па спорту Рэспублікі Беларусь узбудзіла хаданіцтва перад Міжнароднай федэрацыяй цяжкай атлетыкі аб пераглядзе справы Курловіча і адначасова звярнулася ў Міжнародны арбітражны суд МАК.

Для нас — расэрне гэтых аутарытэтных спартыўных арганізацый будзе мець вялікае значэнне. Калі не ўдасца даказаць невінаватасць Аляксандра Курловіча, то мы не ўбачым яго на чарговых Алімпійскіх гульнях, якія пройдуць у 1996 годзе ў Атланце. Пакуль, як вядома, у нашага спартсмена няма дастойнага саперніка ў самай цяжкай вагавай катэгорыі.

Канчатковае рашэнне па “справе” Курловіча будзе прынята на працягу двух тыдняў.

Рэдактар Вацлаў МАЦКЕВІЧ

ЗАСНАВАЛЬНІК:

Беларускае таварыства па сувязях з суайчыннікамі за рубяжом (таварыства “Радзіма”).

НАШ АДРАС:

220600, МІНСК, ПРАСПЕКТ
Ф. СКАРЫНЫ, 44.

ТЭЛЕФОНЫ: 33-01-97, 33-02-80,
33-03-15, 33-16-56, 33-07-82.

Пазіцыя рэдакцыі і аўтараў, матэрыялы якіх друкуюцца на старонках “Голасу Радзімы”, не заўсёды супадаюць.

Газета набрана і звярстана ў камп’ютэрным цэнтры рэдакцыі газеты “Вечерний Минск”. Аддрукавана ў друкарні “Беларускі Дом друку” (220041, г. Мінск, пр. Скарыны, 77). Тыраж 6 000 экз. Індэкс 63854. Зак. 1051. Падпісана да друку 18. 4. 1995 г.